

საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის
უნივერსიტეტი
David Agmashenebeli University of Georgia

მარი კუთათელაძე
Mari Kutateladze

განრიდება და მედიაცია სისხლის სამართალში

Diversion and Mediation in Criminal Law

რეზიუმე
Resume

სადისერტაციო ნაშრომი წარდგენილია სამართლის მეცნიერებათა
დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
Dissertation is submitted to obtain the Doctor's Academic
Degree of Law

მეცნიერ-ხელმძღვანელი:
სამართლის დოქტორი მიხეილ მამნიაშვილი

Scientific Supervisor:
Doctor of Law Mikheil Mamniashvili

თბილისი, საქართველო

Tbilisi, Georgia

2017

სარჩევი

შესავალი	3
სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა.....	23
დასკვნა-რეკომენდაციები.....	26
ბიბლიოგრაფია.....	35

განრიდება და მედიაცია სისხლის სამართალში

შესავალი

თემის აქტუალობა. შესრულებული სამეცნიერო კვლევა ეძღვნება დღეისათვის მეტად აქტუალურ პრობლემას, „განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებას“ - რომელსაც ლიბერალური სისხლის სამართლის პოლიტიკის ფარგლებში დანაშაულის წაქეზებამდე და ადამიანის უფლებების დარღვევამდე მივყავართ.

მე-20 საუკუნის 70-იან წლებში თითქმის ყველა სახის დანაშაულის მატებას მოჰყვა სახელმწიფოების მხრიდან სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის გამკაცრება. წლების შემდეგ ნულოვანი ტოლერანტობის პოლიტიკამ ამოწურა თავისი მისია და შესაბამისი შედეგიც გამოიღო. ნულოვანი ტოლერანტობის პოლიტიკის წარმატებით გატარების შემდეგ, როგორც წესი, სახელმწიფო გადადის ლიბერალიზაციის ეტაპზე.

მეოცე საუკუნის ბოლოს წარმოიშვა დავის გადაწყვეტის ტრადიციული იურიდიული მიდგომისგან განსხვავებული, ახალი ფორმა. კონფლიქტის გადაწყვეტის ამ ფორმას “დაზარალებულსა და სამართალდამრღვევს შორის მედიაციას” უწოდებენ. განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა მსოფლიო მასშტაბით ეტაპობრივად დაფუძნდა და განვითარდა.

განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის დაფუძნებამდე სისხლის სამართლის სისტემის ფარგლებში სულ უფრო მეტი ბავშვი ხვდებოდა და მათ მიმართ გამოიყენებოდა საპატიმრო ზომები და სასჯელები; არ არსებობდა არასრულწლოვანთა საქმეებზე მომუშავე სასამართლოები; არ არსებობდა ქმედითი მექანიზმები, რომლებიც უზრუნველყოფდნენ პატიმრობაში მოთავსებას მხოლოდ უკიდურესი ზომის სახით და, რაც შეიძლება, მოკლე ვადით; ხშირად ხდებოდა დანაშაულის სიმძიმის არაპროპორციულად ხანგრძლივი განაჩენის

გამოტანა; არ არსებობდა ისეთი სათემო პროგრამები, რომლებიც სისხლისსამართლებრივი დევნისა და პატიმრობის ალტერნატივას წარმოადგენდნენ; გადაჭარბებულად ხანგრძლივი იყო წინასწარი პატიმრობა და ამ პერიოდის განმავლობაში პატიმართა მნახველები შეზღუდულად დაიშვებოდნენ; თავისუფლების აღკვეთის ადგილებში იყო მძიმე პირობები; არ არსებობდა არასრულწლოვან კანონდამრღვევთათვის ფიზიკური და ფსიქოლოგიური რეაბილიტაციისა და სოციალური რეინტეგრაციის პროგრამები. აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირი და ნიდერლანდების მთავრობა საქართველოს მთავრობას ფინანსურ და ტექნიკურ დახმარებას უწევს დღემდე, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების რეფორმის განხორციელების მიზნით. საყურადღებოა, რომ 2009 წლამდე საქართველოში არ არსებობდა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სტრატეგია, რაც უზრუნველყოფდა კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვანთა უფლებების სათანადო დაცვას და უპასუხებდა მათ საჭიროებებს სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემის ფარგლებში. 2009 წელს სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების რეფორმის უწყებათშორისმა საკოორდინაციო საბჭომ მიიღო არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების რეფორმის სტრატეგია, რომელიც 2011 წელს კიდევ ერთხელ განახლდა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით საქართველოს მთავრობამ გამოხატა მზადყოფნა შეექმნა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სისტემა, რომელიც შესაბამისობაში იქნებოდა საერთაშორისო სტანდარტებთან, მათ შორის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ბავშვის უფლებათა შესახებ კონვენციის პრინციპებსა და ნორმებთან, ასევე გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სტანდარტულ წესებთან არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ.

მას შემდეგ საქართველოში დაინერგა განრიდების პროგრამა, მსჯავრდებისა და თავისუფლების აღკვეთის სხვა ალტერნატივები. მთავრობამ პირველი ნაბიჯები გადადგა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ მოსამართლეებს, პროკურორებსა და ადვოკატებს სათანადო კვალიფიკაცია ჰქონოდათ ისეთ საქმეებზე სამუშაოდ, რომლებიც მოზარდებს შეეხებათ.

დღეისათვის სისხლის სამართალში ერთ-ერთი ყველზე აქტუალური თემაა აღდგენითი მართლმსაჯულება, რამდენადაც ცივილიზებული მსოფლიო თანხმდება, რომ ბრალდებულისათვის თავისუფლების აღკვეთა, განსაკუთრებით, თუ იგი არასრულწლოვანია, უნდა ჩანაცვლდეს იმ ზომით, რომელიც არც საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას დაემუქრება და ბრალდებულის მდგომარეობასაც მოერგება საიმისოდ, რომ მაქსიმალურად ეფექტიანად მოხდეს მისი რესოციალიზაცია.

წინამდებარე ნაშრომი სწორედ იმ მნიშვნელოვან საკანონმდებლო პრობლემებს ეხება, რომლებიც აღდგენითი მართლმსაჯულებისა და უშუალოდ სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების დანერგვამ გამოიწვია ქართულ სისხლის სამართლის პროცესში და რომელიც აქტუალურია არამარტო საქართველოსთვის, არამედ მსოფლიოს სხვა ქვეყნებისთვისაც.

აღდგენითი მართლმსაჯულების საკითხი აქტუალურია როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკული თვალსაზრისით. თითქოს, ერთი შეხედვით უწყინარი, ბრალდებულთა და დაზარალებულთა საუკეთესო ინტერესზე მორგებული სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკა "აღდგენითი მართლმსაჯულება" საკმაოდ ბევრ და რთულ საკანონმდებლო პრობლემას ქმნის, ასევე იკვეთება პრაქტიკაში აღნიშნული პოლიტიკის გამოყენების პრობლემებიც.

თანამედროვე მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ამჟამად რადიკალურ ცვლილებებს განიცდის. კანონმდებლობა ვითარდება ლიბერალიზაციის მიმართულებით. შესაბამისად, კაცობრიობა ეძებს სრულიად ახალ გზებს და უარს ამბობს უკვე დრომოჭმულ, მკაცრ სისხლის სამართლის პოლიტიკაზე. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში ინერგება იუვენალური იუსტიციის (არასრულწლოვანთა საქმეებზე) ლიბერალური მოდელები, აღდგენითი სამართალწარმოება (Restorative Justice) - სისხლის სამართლის საქმეებზე წარმოების დასრულება ბრალდებულისა და დაზარალებულის შერიგებით, რომელშიც ჩართულია მედიატორი. მართლმსაჯულების სრული სახით ლიბერალიზაცია მისასაღმებელი მოვლენაა თანამედროვე საზოგადოებაში, თუმცა ყოვლად გაუმართლებელია სისხლის

სამართლის პოლიტიკის ლიბერალიზაციამ დანაშაულის წაქეზების სახე მიიღოს. ნებისმიერი სამართლებრივი ინსტიტუტის დანერგვას თეორიულ და პრაქტიკულ დონეზე დროში გამოცდა ელის. სწორედ პრაქტიკაში ამოქმედებულმა განრიდებისა და მედიაციის პროგრამამ უამრავი ისეთი პრობლემა წარმოშვა, რომელიც მეცნიერულ დონეზე შესწავლას და შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავებას საჭიროებს.

განვიხილოთ პრობლემათა შორის ყველაზე აქტუალური. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებით საქმის დასრულება დამოკიდებულია პროკურორზე, რომელსაც შეუზღუდავი დისკრეციული უფლებამოსილება აქვს მინიჭებული ერთპიროვნულად მიიღოს გადაწყვეტილება სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების (განრიდება/მედიაცია) გამოყენების შესახებ და მას კანონი აღნიშნული გადაწყვეტილების დასაბუთებასაც კი არ ავალდებულებს. მსგავსი მიდგომით პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილების უკან სუბიექტივიზმის ეჭვი ჩნდება, ირღვევა კონსტიტუციითა და საერთაშორისო ნორმებით გათვალისწინებული პრინციპები, რისთვისაც აუცილებელია საკანონმდებლო დონეზე განისაზღვროს, თუ რა სახის კონტროლი უნდა განხორციელდეს პროკურორის შეუზღუდავ დისკრეციაზე. აღნიშნული საკითხის სამეცნიერო დონეზე შესწავლის აქტუალობას თავად ამ პრობლემით დარღვეული ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები განაპირობებს.

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემა, რომელიც სადისერტაციო თემის აქტუალობას განაპირობებს და რომელიც ლიბერალურმა სისხლის სამართლის პოლიტიკამ მოგვიტანა, გახლავთ დაზარალებულის უფლებების სრული უგულვებელყოფა, რომელსაც ისევ უზენაესი კანონითა და საერთაშორისო აქტებით გარანტირებული უფლებების დარღვევამდე მივყავართ. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, სისხლის სამართლებრივი დევნის მხოლოდ ერთი სახე, საჯარო სისხლისსამართლებრივი დევნა არსებობს, რაც გულისხმობს, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდგომ საზოგადოების ინტერესთა დაცვას საკანონმდებლო დონეზე უზრუნველყოფს პროკურორი, ხოლო კერძო პირის (დაზარალებულის) მიმართ მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას უზრუნველყოფს თავად

დაზარალებული სამოქალაქო სარჩელის წარდგენის გზით, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლით დადგენილი წესით. მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, საჯარო ინტერესი სისხლის სამართლით, ხოლო კერძო ინტერესი სამოქალაქო სამართლით არის დაცული. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლით გარანტირებული უფლების აღდგენისათვის, კერძოდ, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საკითხის დასაყენებლად, აუცილებელია, არსებობდეს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი (მტკიცებულებითი სტანდარტი), რომლის თანახმად, პრეიუდიციად ითვლება ზიანის მიყენების ფაქტი. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, განრიდების ინსტიტუტის გამოყენებისას, ან არ იწყება, ან წყდება უკვე დაწყებული სისხლის სამართლებრივი დევნა კონკრეტული პირის მიმართ. ასევე, ცნობილია, რომ დანაშაულით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება არ წარმოადგენს აუცილებელ პირობას განრიდების ინსტიტუტის გამოყენებისათვის. უდავოა, რომ პროცესში, სადაც დაზარალებული მხარეს აღარ წარმოადგენს, მისი ინტერესი სამოქალაქო სამართალწარმოების გზით ზიანის ანაზღაურებაზე გადის (ასეთის შესაძლებლობის შემთხვევაში), განრიდების/ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენებისას კი დაზარალებულისათვის ზიანის ანაზღაურების საკითხი საკანონმდებლო დონეზე ხდება ბუნდოვანი.

შეუძლებელია სამეცნიერო შესწავლის მიღმა დარჩეს და აქტუალური არ იყოს პრობლემა, რომელიც განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის საკანონმდებლო დონეზე რეგულირებას ეხება. აღნიშნული პროგრამა, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიება, საკანონმდებლო აქტში - სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში მხოლოდ ორი 168¹-ე და 168²-ე მუხლით განისაზღვრება. პროგრამის ცნება, მიზნები, ამოცანები, პრინციპები, სამოქმედო პროცედურები, პროგრამის მონაწილე პირები, მათი უფლება-მოვალეობები, პროგრამის შესაძლო გამოყენების სავალდებულო პირობები და დანაშაულთა კატეგორია, რომელზეც ვრცელდება სისხლისსამართლებრივი დევნის აღნიშნული ალტერნატიული ღონისძიება, განისაზღვრება შემდეგი სახის კანონქვემდებარე აქტებით: საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის 01 თებერვლის

ბრძანება N120-ით, არასრულწლოვანთა მიმართ განრიდების/ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის დირექტორის 2016 წლის 03 ნოემბრის ბრძანება N384-ს-ით, მისი შემადგენელი დანართებით. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის ბ) პუნქტის თანახმად: „მხოლოდ საკანონმდებლო აქტით შეიძლება განისაზღვროს ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებისა და დაცვის პირობები და წესი, იურიდიული პასუხისმგებლობისა და იძულების ზომის გამოყენების საკითხები“. აღნიშნული კანონი იმპერატიულად განსაზღვრავს საკითხთა წრეს, რომელიც მხოლოდ საკანონმდებლო დონის აქტით უნდა რეგულირდებოდეს. განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის საკანონმდებლო რეგულირება კი აღნიშნულ იმპერატიულ დათქმას არ აკმაყოფილებს, ეს კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი, მეცნიერულად შეუსწავლელი პრობლემაა, რომელიც თავისი არსით სადისერტაციო თემის თეორიულ აქტუალობას წარმოაჩენს.

გარდა ზემოთ განხილული მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო პრობლემებისა დღემდე სამეცნიერო დონეზე პასუხგაუცემელია შემდეგი კითხვები: შეიძლება თუ არა ადამიანის კონსტიტუციური უფლების შეზღუდვის ხარჯზე ვრცელდებოდეს პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილება, შესაძლებელია თუ არა სასჯელის მიზნების მიღწევა სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების გამოყენების საფუძველზე და რამდენად სწორად ემსახურება განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენება აღდგენითი მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნებს? ამ შეკითხვებზე პასუხის გაცემის აუცილებლობა, ასევე განსაზღვრავს სადისერტაციო თემის კვლევის აქტუალობას, როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული კუთხით.

სადისერტაციო თემა აქტუალურია სოციალურ, პრაქტიკულ და სამეცნიერო დონეზე. ვინაიდან გამოვლენილი პრობლემები მეცნიერულად თითქმის შეუსწავლელი და დაუმუშავებელია, სადისერტაციო ნაშრომის ფარგლებში მოხდება მათი პირველადი კვლევა და მსგავს საკითხებზე მეცნიერთა მიერ შემუშავებული

მოსაზრებების, სამეცნიერო კვლევის შედეგების გათვალისწინებით, ახალი ცოდნისა და რეკომენდაციების ჩამოყალიბება. აღნიშნული უპირველესად განპირობებულია განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის ნოვაციურობით საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესში, რომელიც საკანონმდებლო დონეზე 2009 წელს დაინერგა და დღემდე მას, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიულ ღონისძიებას საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესში, არცერთი სამეცნიერო კვლევა არ მიძღვნიდა. აღნიშნული პროგრამა, ისევე როგორც, სრულად სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, ქართულ საკანონმდებლო სივრცეში დაინერგა ანგლო-საქსური სამართლებრივი სისტემის გავლენით და არ განხორციელებულა მისი მორგება ქართულ სამართლებრივ რეალობაზე. სწორედ აქედან იღებს სათავეს როგორც თეორიული, ასევე პრაქტიკაში ამ პროგრამის გამოყენებისას შექმნილი პრობლემები. ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, აუცილებელია პრობლემების შესწავლა კვლევის რელევანტური მეთოდების გამოყენებით, მიღებული შედეგების გაანალიზება, ახალი მეცნიერული ცოდნის შექმნა, კვლევის დროს გამოვლენილი პრობლემების ლიკვიდაცია და რეკომენდაციების შემუშავება მათი პრაქტიკაში დანერგვისთვის. სხვა შემთხვევაში ლიბერალური სისხლის სამართლის პოლიტიკა ხელყოფს პროცესის მონაწილეთა ფუნდამენტურ უფლებებს და ამით ვერც თავის მიზნებს გაამართლებს.

თემის დამუშავების ხარისხი. დისერტაციის თეორიული საფუძვლები. სადისერტაციო ნაშრომის თეორიული ბაზა შეადგინა სწავლული სამართალმცოდნეების, ფსიქოლოგების, ფილოსოფოსების სამეცნიერო ნაშრომებმა.

ნულოვანი ტოლერანტობიდან ლიბერალიზაციამდე პერიოდის შესახებ პოლიტიკის, კანონმდებლობისა და პრაქტიკის სინთეზური ანალიზი გაკეთდა საერთაშორისო ორგანიზაციის RPI (ციხის საერთაშორისო რეფორმა) 2011 წლის კვლევის შედეგებზე დაფუძნებით, რომელიც საქართველოში განხორციელდა.

სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების საწყისებისა და მათი განვითარების ეტაპების კვლევისას გაანალიზებულ იქნა პროფესორ კრისტა პელიკანის სამეცნიერო ნაშრომი „აღდგენითი მართლმსაჯულება“, მ. შალიკაშვილის -

„კრიმინოლოგია“, გ. ცერცვამის - „დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა“ და სხვა მეცნიერთა ნაშრომები.

არასრულწლოვანთა მიმართ უკიდურესი აღკვეთის ღონისძიებების საკითხის გამოყენების ანალიზისას შესწავლილ იქნა გაეროს მინიმალური წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ „პეკინის წესები“; გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთან დაკავშირებით „რიადის სახელმძღვანელო პრინციპები“; კონვენცია ბავშვის უფლებების შესახებ და აღნიშნული საკითხის უკეთ წარმოჩენისათვის მიძღვნილი სწავლული იურისტების ნ. გვენეტამის, მ. კვაჭაძის, ე. წიკლაური-ლამიხის, მ. გაბუნასა და სხვების სამეცნიერო ნაშრომები.

სადისერტაციო ნაშრომში როგორც კონტინენტურ, ასევე ანგლო-საქსური სამართლის სისტემის ქვეყნებში არსებული აღდგენითი მართლმსაჯულების თავისებურებათა მსაგვსება/განსხვავების შესწავლის, გამოვლენისა და შედარების მიზნით გამოყენებულ იქნა მ. ედერ-რაიდერის, რ. ევანსის, კ. კეიდელბერგის, ს.რ. მუდის, ს. ოდოჰერტის, ა. სულივანის, ჰ. შნეიდერის, ტ.ვ. აპაროვას, ა.უ. ბოგდანოვსკაიას, ლ.ვ. გოლოვკოს, კ.ა. მიტერმაიერის, ე.ი. ნასირევას, ა.უ. ნაუმოვის, დ.ა. შესტიაკოვის, გ.ი. შნაიდერის და სხვათა ნაშრომებში ასახული თეორიული დებულებები.

დისერტაციაზე მუშაობისას, შესწავლილ იქნა, აგრეთვე, თემასთან დაკავშირებული სპეციალური კვლევები. მიუხედავად მიგნებების თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობისა, აღდგენითი მართლმსაჯულების, კერძოდ: სისხლის სამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმის განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტთან დაკავშირებული პრობლემატური საკითხები სისხლის სამართლის პროცესში არასაკმარისად, ან საერთოდ არ არის დამუშავებული. შესაბამისად, აუცილებელია შემოქმედებითი მიდგომა აღნიშნული საკითხების შესწავლისადმი სისხლის სამართლის პროცესის თეორიის, კანონშემოქმედებითი და კანონგამოყენებითი პოზიციებიდან მონოგრაფიულ დონეზე.

სადისერტაციო თემის სიახლე. მოცემული ნაშრომი პირველი მცდელობაა, სამეცნიერო დონეზე განხილულიყო აღდგენითი მართლმსაჯულების წინაშე არსებული აქტუალური პრობლემები. წინამდებარე დისერტაცია, ფაქტობრივად, წარმოადგენს პირველ კომპლექსურ მეცნიერულ ანალიზს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული განრიდებისა და მედიციის პროგრამის შესახებ. ნაშრომი ურთიერთკავშირში განიხილავს სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების გამოყენებისა და სასჯელის მიზნების მიღწევის აუცილებლობის საკითხს, მასში წარმოჩენილია აღდგენითი მართლმსაჯულებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების გამოყენების დადებითი და უარყოფითი მხარეები.

ნაშრომში შედარებით-სამართლებრივი თვალსაზრისით განხილულია საზღვარგარეთის ქვეყნების სამართლებრივი გამოცდილება და ინფორმაციულ დონეზე წარმოდგენილია პრობლემის ზოგადი სურათი, განხილულია საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ მიღებული კონვენციები და სამართლებრივი აქტები, თითოეულ საკითხთან დაკავშირებით მოყვანილია მაგალითები და არსებული სასამართლო პრაქტიკა.

კვლევის სამეცნიერო სიახლე მდგომარეობს შემდეგში: ნაშრომში წარმოჩენილია სადისერტაციო კვლევასთან დაკავშირებული სამართლებრივი პრობლემები, კანონმდებლობის ნაკლოვანებები, რომელთა საფუძველზეც შემუშავდა კონცეფცია და რეკომენდაციები საქართველოს მოქმედ კანონმდებლობაში შესატანი ცვლილებების აუცილებლობის შესახებ.

სადისერტაციო თემაში განხილული პრობლემების შესახებ არ არსებობს ლიტერატურული წყაროები, ვინაიდან წინამდებარე სადისერტაციო თემის ფარგლებში მოხდა აღნიშნული პრობლემების პირველადი კვლევა.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განთავისუფლების საკითხს, პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელების დროს წამოჭრილი სხვადასხვა პრობლემის შესწავლას უკანასკნელ წლებში ყურადღება დაუთმო პროფესორმა გაია

მეფარიშვილმა. მეცნიერი თავის ნაშრომში „დისკრეციის პრინციპთან დაკავშირებით“ საუბრობს სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტისას საკანონმდებლო დონეზე ჯერ კიდევ მოუწესრიგებელ პროკურორის შეუზღუდავ დისკრეციაზე, განიხილავს დისკრეციის საკითხს კონტინენტური ევროპის ქვეყნებისა და საერთო სამართლის ოჯახში შემავალი ქვეყნების სისხლის სამართლის პროცესის დამახასიათებელი თავისებურებებით და თვალსაჩინოს ხდის განსხვავებას კანონიერების პრინციპსა და მიზანშეწონილობის (ოპორტუნიტეტის) პრინციპს შორის დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენებასთან დაკავშირებით. ავტორი აღნიშნავს, რომ ბოლო პერიოდში სისხლის სამართლის კანონმდებლობა გაუარესების გზას დაადგა და აღნიშნულის თვალსაჩინო მაგალითად, პროკურორის მიერ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის გასაჩივრების საკითხი მოჰყავს, თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ პროფესორი გაი მეფარიშვილი თავის სამეცნიერო ნაშრომში არ განიხილავს საკითხს პროკურორის მიერ ერთ-ერთი სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების, განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენებასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების დასაბუთების შესახებ, რომლის საფუძველზეც პროცესის მონაწილეებს შეეძლებათ კონსტიტუციითა და საერთაშორისო კანონმდებლობით გარანტირებული „სასამართლოსათვის მიმართვის“ ფუნდამენტური უფლების გამოყენება/რეალიზება სასამართლოში პროკურორის გადაწყვეტილების ერთჯერადად გასაჩივრების გზით. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილების ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილება - უარი სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების შესახებ ერთჯერადად საჩივრდება ზემდგომ პროკურორთან, მაშინ როდესაც, განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენებისას პროკურორის გადაწყვეტილების თუნდაც ერთჯერად გასაჩივრებაზე კანონსა და კანონქვემდებარე აქტებში არაფერია ნათქვამი. სწორედ ამ კუთხით მოხდება აღნიშნული საკითხის განხილვა წინამდებარე სადისერტაციო ნაშრომში და ნათლად იქნება წარმოჩენილი იურიდიული ნონსენსი ადამიანის უფლებების სფეროში.

უფრო რთულად დგას საკითხი და ფაქტობრივად არ არსებობს ლიტერატურული წყაროები იმ პრობლემასთან დაკავშირებით, რომლის საფუძველზეც პროცესის მონაწილე პირს - დაზარალებულს ყველა დონეზე ერთმევა უფლება მიიღოს დანაშაულებრივი გზით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება. ირღვევა ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები და აღნიშნული საკითხი მეცნიერულ დონეზე არათუ არასრულყოფილად, არამედ საერთოდ არ არის შესწავლილი. მოცემული სადისერტაციო თემის ფარგლებში სწორედ ამ პრობლემის პირველადი კვლევა განხორციელდა.

წინა პრობლემის მსგავსად, მეცნიერულად შეუსწავლელი და დაუმუშავებელია საკითხი იმის შესახებ, თუ რატომ რეგულირდება სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების საკითხი კანონქვემდებარე აქტებით, მაშინ როდესაც, ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის ბ) პუნქტის თანახმად: „მხოლოდ საკანონმდებლო აქტით შეიძლება განისაზღვროს ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებისა და დაცვის პირობები და წესი, იურიდიული პასუხისმგებლობისა და იძულების ზომის გამოყენების საკითხები“. ბუნებრივია, არც აღნიშნული საკითხის შესახებ არსებობს ლიტერატურული წყაროები, მეცნიერთა მოსაზრებები და წინამდებარე სადისერტაციო თემის ფარგლებში ეს პრობლემაც იქნა გამოკვლეული.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, ნაშრომში პასუხი გაეცემა დღემდე არსებულ მნიშვნელოვან შეკითხვებს: შეიძლება თუ არა ადამიანის კონსტიტუციური უფლების შეზღუდვის ხარჯზე ვრცელდებოდეს პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილება, შესაძლებელია თუ არა სასჯელის მიზნების მიღწევა სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების გამოყენების საფუძველზე და რამდენად სწორად ემსახურება განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენება აღდგენითი მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნებს.

სამეცნიერო კვლევის ობიექტი. სამეცნიერო ნაშრომის კვლევის ობიექტს წარმოადგენს განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენების როლი ლიბერალური სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკისა და აღდგენითი

მართლმსაჯულების განხორციელებაში. კვლევის ობიექტი, ასევე გახლავთ საჯარო ინტერესით განპირობებული სისხლის სამართლის პოლიტიკა აღდგენითი მართლმსაჯულების განხორციელების პირობებში.

სამეცნიერო კვლევის საგანი. სამეცნიერო ნაშრომის კვლევის საგანს წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის არსი და მნიშვნელობა, მისი ადგილი სისხლის სამართლის პროცესში, მათ შორის, საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესში, აღნიშნულ პროგრამასთან დაკავშირებული სამართლებრივი პრობლემები და სადაო საკითხები. ნაშრომში განხილულია სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების სახეობები, მათ შორის განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა. აღნიშნული პროგრამის მოქმედი სახით არსებობის მომხრეთა და მოწინააღმდეგეთა მოსაზრებები და არგუმენტები, ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება. განხილულია საკითხი, არის თუ არა შესაძლებელი განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმის გამოყენებით, სასჯელის მიზნების მიღწევა, არღვევს თუ არა ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებს პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილება განრიდებისა და მედიაციის გამოყენებისას, რამდენად ლიბერალური და კანონშესაბამისია განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის სუბიექტებისათვის პროგრამაში მონაწილეობისათვის განსხვავებული სტანდარტების დაწესება და რამდენად აკმაყოფილებს ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს კანონით დადგენილ მოთხოვნებს კანონქვემდებარე აქტებში გაწერილი განრიდების/ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა.

სამეცნიერო კვლევის მიზანი და ამოცანები. ნაშრომის მიზანია საქართველოში მოქმედ კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში არსებული პრობლემების გაანალიზების, ასევე ევროპული ქვეყნების გამოცდილების საფუძველზე ხელი შეუწყოს სისხლისსამართლებრივი დევნის ერთ-ერთი ალტერნატიული ფორმის - განრიდებისა და მედიაციის/განრიდების პროგრამის

სამართლებრივ სრულყოფას, ასევე, შესაბამისი პრაქტიკული, თეორიული დებულებებისა და რეკომენდაციების შემუშავება.

მთელ მსოფლიოში აღდგენითი მართლმსაჯულების გამოყენების ინიციატივის ზრდის ტემპის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, ვაღიარებთ, რომ ასეთი ინიციატივა ხშირად ამოდის სამართლიანობის იდეიდან, რაც დანაშაულს განიხილავს, როგორც ხალხისათვის ზიანის მომტან მოვლენას. ვაცნობიერებთ, რომ ასეთი მიდგომა მსხვერპლს შესაძლებლობას აძლევს, აინაზღაუროს ზიანი, თავი იგრძნოს უსაფრთხოდ. აღნიშნული ზეგავლენას ახდენს სამართალდამრღვევებზე, მათ ქცევაზე, ეხმარება მათ, გაითავისონ პასუხისმგებლობა; საზოგადოებას ეხმარება, გაიგოს დანაშაულის მიზეზები, გააუმჯობესოს თავისი კეთილდღეობა და აღკვეთოს დანაშაული; მხედველობაში ვიღებთ, რომ აღდგენითი მართლმსაჯულება იძლევა საშუალებას, განისაზღვროს უფრო მოქნილი ღონისძიებები სისხლის სამართლის თანამედროვე სისტემებში ადაპტაციისათვის; ვაღიარებთ, რომ აღდგენითი მართლმსაჯულება არ აყენებს ეჭვქვეშ მონაწილე ქვეყანათა უფლებებს, ებრძოლნ სამართალდამრღვევებს. სწორედ აღნიშნული მიდგომის ეფექტური გამოყენების მიზანს ემსახურება წინამდებარე სამეცნიერო კვლევა.

დასახელებული მიზნის მისაღწევად საჭირო გახდა შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტა:

1. სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების - განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენებისას წარმოშობილი ურთიერთობების სამართლებრივი ბუნების, იურიდიული საფუძვლისა და დროში მისი გამოყენების ხასიათის განსაზღვა;
2. სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების - განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის ცნების წარმოშობის, ამ პროგრამის მსგავსება/განსხვავების კვლევა კონტინენტური და ანგლო-საქსური სამართლის სისტემის ქვეყნებში, მისი ისტორიული განვითარება და როლი თანამედროვე, ლიბერალურ სისხლის სამართლის პოლიტიკაში;

3. განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების თავისებურებების განსაზღვრა აღდგენითი მართლმსაჯულების განხორციელების ჭრილში;
  4. განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის ადგილის განსაზღვრა ლიბერალურ სისხლის სამართლის პოლიტიკაში და საკუთრივ სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების კლასიფიკაციაში;
  5. განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების ცნების და მისი სამართლებრივი არსის განსაზღვრა;
  6. სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების გამოყენებასთან დაკავშირებული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი და განზოგადება;
  7. სისხლისსამართლებრივი დევნის ერთ-ერთი ალტერნატიული ღონისძიების იურიდიული ნიშნების ანალიზი; მისი სამართლებრივი სტატუსის კვლევა;
  8. განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტის წყაროების კომპლექსური კვლევა, კანონმდებლობის განვითარების ძირითადი ტენდენციების გამოვლენა განსახილველ სფეროში;
  9. აღდგენითი მართლმსაჯულებისა და სასჯელის მიზნების თანაფარდობის დადგენა;
  10. განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის ობიექტური მხარის წარმოჩენა მისი მართლზომიერების კუთხით;
  11. განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების უფლებაწარმომშობი ელემენტების აღწერა და დახასიათება;
  12. საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის, სამეცნიერო ნაშრომებისა და სასამართლო პრაქტიკის სინთეზური ანალიზი განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის სამართლებრივი კატეგორიის განსაზღვრისათვის;
- ნაშრომი არ ისახავს მიზნად სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების შესახებ ყველა პრობლემის

აქტუალიზაციასა და გადაწყვეტას, საკითხის მოცულობიდან გამომდინარე.

კვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძვლები. სადისერტაციო თემა აგებულია ზოგად სამეცნიერო მეთოდოლოგიაზე. კვლევისას გამოყენებულია იურიდიული მეცნიერებისათვის რელევანტური კვლევის მეთოდები, როგორც არის: ისტორიულ-სამართლებრივი, რომელიც ერთდროულად ორი ზოგადი მეთოდის - ისტორიულისა და ლოგიკურის გამოყენებას მოითხოვს, შედარებით-სამართლებრივი, სისტემური მიდგომის მეთოდი, აბსტრაქტულ-ლოგიკური მეთოდი, სტატისტიკური მეთოდი, ფორმალურ-დოგმატური (ფორმალურ-იურიდიული) და იურიდიულ-განმარტებითი მეთოდი.

ისტორიულ-სამართლებრივი მეთოდი სადისერტაციო თემაზე მუშაობისას გამოყენებულ იქნა ძირითად კვლევის მეთოდად. მისი მეშვეობით მოხდა სისხლის სამართლის პოლიტიკის ზოგადი ისტორიული სურათის წარმოჩენა თემაში განხილული საკითხის ირგვლივ. წარსული წლების „ნულოვანი ტოლერანტობის“ პოლიტიკიდან - აღდგენითი მართლმსაჯულების აქტიურ ამოქმედებამდე, სადისერტაციო თემაში განხილულ იქნა თითქმის ყველა ის სამართლებრივი მოვლენა (საერთაშორისო აქტები, კანონები, სასამართლო გადაწყვეტილებები, პრაქტიკაში გამოყენების შედეგები და მეცნიერთა რეკომენდაციები), რომელთაც განაპირობებს „ნულოვანი ტოლერანტობის“ პოლიტიკიდან - აქტიურ ლიბერალურ სისხლის სამართლის პოლიტიკაზე გადასვლა. ქრონოლოგიურად იქნა განხილული და შესწავლილი სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების დამკვიდრება, სახეცვლილება, განვითარება და ფუნქციონირება, როგორც კონტინენტური სამართლის სისტემის, ასევე საერთო სამართლის სისტემის ქვეყნებში. **ლოგიკური მეთოდის** საშუალებით კვლევის პროცესში გაჩენილი რეალური ვარაუდებიდან, თუ რატომ განახორციელა ერთდროულად ყველა სახელმწიფომ ლიბერალურ სისხლის სამართლის პოლიტიკაზე გადასვლა, მოგვეცა საშუალება რეალური დასკვნა გაგვეკეთებინა, - „ნულოვანმა ტოლერანტობამ“ ვერცერთ ქვეყანაში მიზანი ვერ გაამართლა.

კვლევაში **შედარებით-სამართლებრივი მეთოდის** გამოყენებამ შესაძლებელი გახადა ქართულ სამართალში არსებული სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების მოქმედების საერთო საწყისები და მსგავსებები შეგვედარებინა როგორც საერთო სამართლის სისტემის, ასევე კონტინენტური სამართლის სისტემის ქვეყნებში მოქმედ ამ ინსტიტუტთან. შედარების შედეგად გამოიკვეთა უმთავრესი განმასხვავებელი ნიშნები სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების შესახებ საერთო და კონტინენტური სამართლის სისტემის ქვეყნებში. კანონიერების, თუ მიზანშეწონილობის (ოპორტუნიტეტის) პრინციპი, - სწორედ მათი გამიჯვნა განაპირობებს სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების სხვადასხვა სახით დამკვიდრებასა და განვითარებას კონტინენტური და საერთო სამართლის სისტემის ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოში. აღნიშნული შედარების გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა სადისერტაციო ნაშრომში სწორი, მიზანმიმართული და ლოგიკური დასკვნები გაგვეკეთებინა.

სისტემური მიდგომის მეთოდი სადისერტაციო თემაზე მუშაობისას აქტიურად იქნა გამოყენებული. აღნიშნული მეთოდის საშუალებით, გვექონდა შესაძლებლობა გაგვეანალიზებინა სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების მრავალფეროვნებაც და მათი საერთო საწყისებიც, მოგვეხდინა აღნიშნული ფორმების, როგორც ცალკეული ობიექტების ერთ სისტემად სტრუქტურირება, რამაც მათი ურთიერთკავშირის უკეთ გაანალიზების საშუალება მოგვცა. **სისტემურ-სტრუქტურული მიდგომის** მეშვეობით შეიქმნა წარმოდგენა სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმის შესახებ, გამოიკვეთა კავშირი შესაბამის ნორმებსა და სასამართლოს მიერ გაკეთებულ განმარტებებს შორის.

კვლევაში ფართოდ იქნა გამოყენებული **აბსტრაქტულ-ლოგიკური მეთოდი**, რომელიც კვლევისადმი ისეთ მიდგომებს მოიცავს, როგორცაა: დედუქცია და ინდუქცია, ანალოგია, ფორმალური ლოგიკა და სხვა; **სტატისტიკური მეთოდი**, რის საფუძველზეც შესწავლილ იქნა არასრულწლოვანთა და სრულწლოვან პირთა მიერ

ჩადენილი დანაშაულის რიცხოზომიერ და ხარისხოზომიერ (დან. კატეგორია) მაჩვენებლები და განხორციელდა შედარებითი ანალიზი ქრონოლოგიურ და ტერიტორიულ ჭრილში;

და ბოლოს, კვლევის განხორციელება შეუძლებელი იქნებოდა იურიდიულ-განმარტებითი მეთოდის გამოყენების გარეშე, რომლის საშუალებით თემაზე მუშაობისას განხორციელდა განრიდების/ განრიდებისა მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების პირობების დამტკიცების შესახებ იუსტიციის მინისტრის ბრძანებაში მოცემული ნორმების შინაარსის განსაზღვრა და შედარდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში მოცემულ შესაბამის ნორმებთან და ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს კანონში ჩამოყალიბებულ მითითებებთან სისტემური კავშირის დადგენის მიზნით. მოცემული კვლევის მეთოდის გამოყენების საშუალებით გამოიკვეთა მნიშვნელოვანი იურიდიული ნონსენსი საკვლევ საკითხთა მიმართებაში და შესაძლებელი გახდა ზოგადი სახით განსაზღვრულიყო გასაანალიზებელი სამართლებრივი მოვლენების ლოგიკური და ცნებითი მხარეები.

კვლევის შედეგები და ძირითადი დებულებები. ჩატარებულმა კვლევებმა დაადასტურა საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ძირითად საერთაშორისო სტანდარტებთან. თუმცა არსებობს რამდენიმე საკითხი, რომელიც საჭიროებს საკანონმდებლო წესით რეგულირებასა და შემდგომ დახვეწას.

ჩვენს მიერ განხორციელებული სამეცნიერო კვლევის შედეგად ნათლად გამოვლინდა, რომ საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ პროკურორი არ ადგენს წერილობითი სახის დოკუმენტს, შესაბამისად, არც დასაბუთება ხდება აღნიშნული გადაწყვეტილების, რაც, ჩემი აზრით, აბსოლუტურად გაუმართლებელია, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, პროკურორი ადგენს წერილობით დოკუმენტს- დადგენილებას უკვე დაწყებული გამოძიების ან უკვე დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ. შესაბამისად ჩვენ სახეზე გვაქვს ყოველგვარი დასაბუთებისა და წერილობითი დოკუმენტის გარეშე მიღებული გადაწყვეტილება

სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ, რომელიც ბუნებრივი და ლოგიკურია, რომ არც გასაჩივრებას არ ექვემდებარება სასამართლოს გზით, ხოლო მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით დაზარალებულს ან სხვა დანტერესებულ პირს არ გააჩნია კერძო სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების უფლება.

პირის განრიდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ჰგავს საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტს. განრიდებული იხდის თანხას, ეკისრება საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომა, ხდება მისი ქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის სრული ან ნაწილობრივი ანაზღაურება და საქმე მთავრდება მოკლე დროში. ხოლო არასრულწლოვანი განრიდებისა და მედიაციის დროს სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ არ იხდის თანხას, ასევე შესაძლოა ზიანი მის მიერ სიმბოლურად იქნას ანაზღაურებული. სრულწლოვან პირს უფლება აქვს ისარგებლოს განრიდების პროგრამაში მონაწილეობით, მიუხედავად იმისა, იყო თუ არა ის ადრე განრიდების სუბიექტი. არასრულწლოვანი პირი კი, ვერ ისარგებლებს განრიდებით, თუ იგი ერთხელ უკვე იყო განრიდებული, ასევე არასრულწლოვანი განრიდების სუბიექტი შესაძლოა იყოს იმ შემთხვევაში, თუ მან პირველად ჩაიდინა დანაშაული. კანონი არათანაბარ პირობებში აყენებს განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის სუბიექტებს, გაცილებით მკაცრ სტანდარტს აწესებს არასრულწლოვანი დამნაშავეებისათვის, რაც ყოვლად გაუმართლებელია, როგორც საკანონმდებლო დონეზე, ასევე მორალურად.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი დევნის მხოლოდ ერთი სახე, საჯარო სისხლისსამართლებრივი დევნა არსებობს, რაც გულისხმობს, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდგომ საზოგადოების ინტერესთა დაცვას საკანონმდებლო დონეზე უზრუნველყოფს პროკურორი, ხოლო კერძო პირის (დაზარალებულის) მიმართ მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას უზრუნველყოფს თავად დაზარალებული სამოქალაქო სარჩელის წარდგენის გზით, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლის თანახმად. მოქმედი კანონმდებლობით საჯარო ინტერესი სისხლის სამართლით, ხოლო კერძო ინტერესი სამოქალაქო სამართლით არის დაცული. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლით გარანტირებული უფლების აღდგენისათვის, კერძოდ,

მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საკითხის დასაყენებლად აუცილებელია არსებობდეს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი (მტკიცებულებითი სტანდარტი), რომლის თანახმად, პრეიუდიციად ითვლება ზიანის მიყენების ფაქტი. აღნიშნული მიდგომისა და რეგულაციის თანახმად, დგინდება, რომ საქართველოში მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული განრიდების ინსტიტუტის გამოყენებისას, დაზარალებულს აღარ რჩება შანსი სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლის საფუძველზე მოითხოვოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება.

მივდივართ ერთადერთ შედეგამდე, დანაშაულებრივი ქმედებით დაზარალებულ პირს ერთმევა უფლება საკანონმდებლო დონეზე გამარტივებულად მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება, რადგან ბრალდებულთან განრიდების ხელშეკრულების გაფორმებით საერთოდ არ იწყება სისხლისსამართლებრივი დევნა, ხოლო უკვე დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნა წყდება პროკურორის გადაწყვეტილებით. შესაბამისად, სახეზე ვერ გვექნება სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, რომელიც ერთ-ერთი აუცილებელი მტკიცებულებითი სტანდარტი გახლავთ სამოქალაქო სამართალწარმოების გზით გამარტივებული წესით ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საკითხში. გამარტივებული სამოქალაქო სამართალწარმოება კი სასარჩელო წარმოების ალტერნატიული პროცედურაა. აღნიშნული წარმოადგენს საკმაოდ დიდ საკანონმდებლო პრობლემას, რომელიც უსპობს დაზარალებულს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას გამარტივებული წესით. ეს პრობლემა აუცილებლად საჭიროებს საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგებას.

გაცილებით დიდი იურიდიული ნონსენსი გამოვლინდა განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის საკანონმდებლო რეგულირებასთან დაკავშირებით. მთლიანად უგულვებელყოფილია ნორმატიული აქტების შესახებ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის ოპერატიული მოთხოვნები, რომლის თანახმად: „მხოლოდ საკანონმდებლო აქტით შეიძლება განისაზღვროს ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა განხორციელებისა და დაცვის პირობები და წესი, იურიდიული პასუხისმგებლობისა და იძულების ზომის გამოყენების საკითხები“. პროგრამის ცნება, მიზნები, ამოცანები, პრინციპები,

სამოქმედო პროცედურები, პროგრამის მონაწილე პირები, მათი უფლება-მოვალეობები, პროგრამის შესაძლო გამოყენების სავალდებულო პირობები და დანაშაულთა კატეგორია რომელზეც ვრცელდება სისხლისსამართლებრივი დევნის აღნიშნული ალტერნატიული ღონისძიება განისაზღვრება შემდეგი სახის კანონქვემდებარე აქტებით: საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის 01 თებერვლის ბრძანება N120-ით, არასრულწლოვანთა მიმართ განრიდების/ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პირობების დამტკიცების შესახებ და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის დირექტორის 2016 წლის 03 ნოემბრის ბრძანება N384-ს-ით და აღნიშნული ბრძანების შემადგენელი დანართებით.

კვლევის შედეგად ყოველმხრივ საბუთდება პოზიცია, რომ სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმა, განრიდების/ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამა უდავოდ დიდი მონაპოვარია ლიბერალურ სისხლის სამართლის პოლიტიკაში, რომელიც ჯერ კიდევ გარკვეული საკანონმდებლო პრობლემების წინაშე დგას.

სადისერტაციო ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა მდგომარეობს ფორმულირებული თეორიული დასკვნების გამოყენების შესაძლებლობაში, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების შემდგომ სამეცნიერო კვლევაში. კვლევის შედეგები იძლევა შესაძლებლობას უკეთ იქნას გააზრებული შემდეგი თეორიული დეფინიციები: განრიდების/ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში მონაწილე პირების უფლებათა თანაფარდობა, აღდგენითი მართლმსაჯულების პირობებში სასჯელის მიზნების მიღწევის პრობლემა, დისკრეციული უფლებამოსილების კონტროლის აუცილებლობა პროცესის მონაწილე პირთა უფლებების დასაცავად, საჯარო და კერძო ინტერესების ბალანსი ლიბერალური სისხლის სამართლის პოლიტიკის განხორციელების ფარგლებში, რომელთა შედეგადაც შესაძლებელი გახდება სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმის, განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტის მართებული გაგება.

სადისერტაციო თემაში წარმოდგენილი თეორიული და პრაქტიკული დასკვნები შეიძლება განხილულ იქნას, როგორც საკანონმდებლო ინიციატივა. ცალკეულმა თეორიულმა დებულებებმა შესაძლოა გავლენა იქონიონ სასამართლო პრაქტიკაზეც. ნაშრომი, ასევე, შესაძლოა გამოყენებულ იქნას შესაბამისი კურსის სწავლებისას.

სადისერტაციო ნაშრომის სტრუქტურა

ნაშრომი შედგება შესავლის, ხუთი თავისა და ოცდაშვიდი ქვეთავისაგან.

სადისერტაციო ნაშრომის პირველ თავში („განრიდების, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმის დანერგვა და განვითარება სისხლის სამართლის პროცესში“) აღწერილი და გაანალიზებულია განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის წარმოშობამდე არსებული რეალობა სისხლის სამართლის პროცესში, აღნიშნული პერიოდისათვის სისხლის სამართლის პოლიტიკაში არსებითი ცვლილებების განხორციელება, ამ ცვლილებათა მიზეზები და შედეგები. დისერტაციის ამ თავში განხილულია ის ძირითადი აქცენტები, რომელთა მიერ განპირობებულ იქნა „ნულოვანი ტოლერანტობის“ - უმკაცრესი სისხლის სამართლის პოლიტიკის, ლიბერალურ სისხლის სამართლის პოლიტიკაზე გადასვლა. აღნიშნული ცვლილების ფარგლებში წარმოიშვა განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის ინსტიტუტი და სწორედ სადისერტაციო თემის პირველივე თავში ვისაუბრებთ სისხლის სამართლის პროცესში ამ ინსტიტუტის დანერგვის საფუძვლებსა და მისი განვითარების ეტაპებზე. წინამდებარე თავში ასევე განხილულია განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის ცნება, არსი, მიზნები და ამოცანები. ცალკე ქვეთავი ეთმობა პროგრამის ძირითად პრინციპებს, რომელთა საფუძველზეც განპირობებულია აღდგენითი მართლმსაჯულების პირობებში პროგრამის ეფექტური განხორციელება.

სადისერტაციო ნაშრომის მეორე თავში მოცემულია კონტინენტური და ანგლო-ამერიკული სამართლის სისტემის ქვეყნებში (კონტინენტური სამართლის სისტემის ქვეყნები- საფრანგეთი, გერმანია, ბელგია, ავსტრია, ნორვეგია, ანგლო-ამერიკული სამართლის სისტემის ქვეყნები- ინგლისი, შოტლანდია, აშშ), სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების მიმართულებები, მიზანშეწონილობისა და კანონიერების პრინციპზე დაყრდნობით. აღდგენითი მართლმსაჯულების ფარგლებში განხილულია სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული კონცეფციები და მასთან დაკავშირებული „პირობითი უარი“-ს ფორმები. ჩამოთვლილ ქვეყნებში არსებულ კონცეფციებზე დაყრდნობით განხილულია ქართულ კანონმდებლობაში არსებული კონცეფცია განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამასთან მიმართებით. აღნიშნულ თავში ყველა ქვეყნის დამახასიათებელი სპეციფიკით დეტალურად არის აღწერილი ამ ქვეყნებში დამკვიდრებული სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების სახეები, მათი გამოყენების თეორიული, პრაქტიკული საფუძვლები და შესაბამისი პროცედურები. მეორე თავის ბოლო ქვეთავი ეთმობა კონტინენტური და ანგლო-ამერიკული სამართლის სისტემის ქვეყნებში დამკვიდრებული სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების განხორციელების შედარებით ანალიზს.

სადისერტაციო ნაშრომის მესამე თავი განიხილავს პროკურორის შეუზღუდავ, უკონტროლო დისკრეციულ უფლებამოსილებას სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებასთან დაკავშირებით. პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილების საკითხის განხილვის პარალელურად დისერტაციის ეს თავი ეხება სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებისას საჯარო ინტერესის საკითხს, რომლითაც ხელმძღვანელობს პროკურორი სისხლისსამართლებრივი დევნის არ დაწყების, ან უკვე დაწყებული დევნის შეწყვეტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, შესაბამისად სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებისას. დისერტაციის მესამე თავში მოცემულია დისკრეციის ცნება და განხილულია სასამართლო პრაქტიკა პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილების შესახებ სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიულ ღონისძიებებთან მიმართებით. აღნიშნულ

თავში გაანალიზებულია პროკურორის შეუზღუდავი, უკონტროლო დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელების შედეგები, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიებების გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, როგორც საქართველოს, ასევე კონტინენტური და ანგლო-ამერიკული სამართლის სისტემის ქვეყნებში არსებული კანონმდებლობის შესაბამისად. გაკეთებულია კონკრეტულ საკითხთან მიმართებაში შედარებითი ანალიზი. სწორედ აღნიშნული შედეგების გაანალიზების საფუძველზე დისერტაციის დასასრულს დასმულია სამეცნიერო პრობლემა, ჩამოყალიბებულია დასკვნები და შემოთავაზებულია რეკომენდაციები.

სადისერტაციო ნაშრომის მეოთხე თავში განხილული და გაანალიზებულია სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმის განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის საკანონმდებლო რეგლამენტაციის საკითხები. ნაშრომის ამ თავში საუბარია განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამაში მონაწილე პირებსა და მათ უფლებამოსილებებზე, დეტალურად არის აღწერილი პროგრამის გამოყენების პროცედურები, მხარეებთან გასაფორმებელი ხელშეკრულების პირობები, აღნიშნული ხელშეკრულების შესრულების მონიტორინგი და ის შედეგები, რომელიც ამ ხელშეკრულების შესრულება/არ შესრულებას ახლავს თან. მოცემულ თავში გაანალიზებულია სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმების პრაქტიკული გამოყენება 2010-2016 წლების სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობით. ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი საკითხი სადისერტაციო ნაშრომის ამ თავში განხილულია არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების სპეციფიკის გათვალისწინებით.

სადისერტაციო ნაშრომის მეხუთე თავი წინა თავის მსგავსად განიხილავს სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ფორმის, განრიდების პროგრამის გამოყენების საპროცესო წესს, განრიდებაში მონაწილე სუბიექტებს, მათ უფლებამოსილებებს და მათთვის დაკისრებულ საკანონმდებლო ვალდებულებებს სრულწლოვან პირთა მიმართ კანონით დაწესებული სპეციფიკის გათვალისწინებით. აღნიშნულ თავში გაკეთებულია შედარება არასრულწლოვან და სრულწლოვან პირთა მიმართ

განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის თავისებურებების გათვალისწინებით, რომლის საფუძველზე გამოვლენილია საერთო საწყისები და განსხვავებები მათ შორის. გამოვლენილი საერთო საწყისებისა და განსხვავებების საფუძველზე ჩემს მიერ დისერტაციის დასასრულს დასმულია კიდევ ორი სამეცნიერო პრობლემა, ჩამოყალიბებულია დასკვნები და შემოთავაზებულია რეკომენდაციები. ნაშრომის მეხუთე თავში ასევე განხილულია კრიმინოგენული მდგომარეობა სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიულ ფორმებთან მიმართებაში, რომელიც გვამლევს საერთო სურათს განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის ეფექტურ გამოყენებასთან დაკავშირებით.

დასკვნები და რეკომენდაციები

ჩატარებულმა კვლევებმა დაადასტურა საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისობა ძირითად საერთაშორისო სტანდარტებთან. თუმცა, არსებობს რამდენიმე საკითხი, რომელიც საჭიროებს საკანონმდებლო წესით რეგულირებასა და შემდგომ დახვეწას.

ჩვენს მიერ განხორციელებული სამეცნიერო კვლევის შედეგად ნათლად გამოვლინდა, რომ დღესდღეობით, თანამედროვე მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა რადიკალურ ცვლილებებს განიცდის და ვითარდება ლიბერალიზაციის მიმართულებით. შესაბამისად, კაცობრიობა ეძებს სრულიად ახალ გზებს და უარს ამბობს უკვე დრომოჭმულ, მკაცრ სისხლის სამართლის პოლიტიკაზე. სისხლის სამართლის პროცესში "ნულოვანი ტოლერანტობა" "აღდგენითმა მართლმსაჯულებამ" ჩაანაცვლა. კაცობრიობა მივიდა დასკვნამდე, რომ სასჯელის მიზნები, სისხლისსამართლებრივი დევნის გარეშე, სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებითაც მიიღწევა შედარებით ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებაში. პრიორიტეტი გახდა დაზარალებულის უფლებების მაქსიმალური აღდგენა. თუმცა, აქვე არც ის უნდა დავივიწყოთ, რომ შეუძლებელია სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული

ღონისძიების გამოყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც სასჯელის გარდაუვალობა ნაკარნახევია „საზოგადო/საჯარო ინტერესით“.

ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში მიაჩნიათ, რომ რაც უფრო მძიმეა დანაშაულის შედეგი, მით უფრო აქტუალურია სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების, მედიაციის გამოყენების საკითხი, რათა არ მოხდეს დაზარალებულის ხელმეორედ ვიქტიმიზაცია. აღნიშნული მიდგომა ეტაპობრივად საქართველოში მოქმედ სისხლის სამართლის პროცესსაც დაეტყო, როდესაც განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენება, კანონის თანახმად, დაიშვა მძიმე კატეგორიის დანაშაულებთან მიმართებაშიც.

მიმაჩნია, რომ დაზარალებულის ხელახალი ვიქტიმიზაციის თავიდან აცილების მიზნით არ შეიძლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მიღმა დავტოვოთ ბრალდებული, რომლის მიერ დანაშაულის განზრახ ჩადენამ დაზარალებულისათვის ასეთი მძიმე შედეგი გამოიწვია. მისაღები და დასაფასებელია კანონმდებლობის ლიბერალიზაცია, თუმცა არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ დანაშაულის განზრახ ჩამდენის მიმართ კანონის უმთავრესი მიზანი მაინც სასჯელის შეფარდებას უნდა წარმოადგენდეს. მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა რიცხვი საკმაოდ დიდია სისხლის სამართლის კოდექსის თანახმად, შესაბამისად თუკი მხოლოდ პროკურორის დისკრეციულ უფლებამოსილებას დავეყრდნობით და კანონში ხისტად მივუთითებთ, რომ ყველა სახის მძიმე კატეგორიის დანაშაულზე ვრცელდება განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის მოქმედება, ჩვენ მივალთ ერთადერთ შედეგამდე, საზოგადოებაში გაჩნდება დაუსჯელობის სინდრომი და ლიბერალური სახელმწიფოს ნაცვლად მივიღებთ კრიმინალური საზოგადოების სახელმწიფოს.

სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენება არ უნდა იქნას მიჩნეული მხოლოდ სისხლისსამართლებრივი დევნისაგან და სასჯელისაგან გათავისუფლებად, აღნიშნული წარმოადგენს სამართალმწარმოებელი პირის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას, რასაც სათანადო შედეგები მოჰყვება და რომელიც წარმოადგენს სასამართლო გადაწყვეტილების ტოლფას გადაწყვეტილებას.

საქართველოში მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, ვერც დაზარალებული და ვერც სხვა დაინტერესებული პირი ვერ შეძლებს ბრალდების მხარისაგან დამოუკიდებლად სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებას, მით უმეტეს, რომ, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, დაზარალებული პროცესის მონაწილე მხარეს აღარ წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ, სხვა ქვეყნებისაგან განსხვავებით, საქართველოში გაცილებით მეტად საპასუხისმგებლოა გადაწყვეტილების მიღება სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ. საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ პროკურორი არ ადგენს წერილობითი სახის დოკუმენტს, შესაბამისად არც აღნიშნული გადაწყვეტილების დასაბუთება ხდება, რაც, ჩემი აზრით, აბსოლუტურად გაუმართლებელია, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მიხედვით, პროკურორი ადგენს წერილობით დოკუმენტს, დადგენილებას უკვე დაწყებული გამოძიების ან უკვე დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის შესახებ. შესაბამისად ჩვენ სახეზე გვაქვს ყოველგვარი დასაბუთებისა და წერილობითი დოკუმენტის გარეშე მიღებული გადაწყვეტილება სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებაზე უარის თქმის შესახებ, რომელიც ბუნებრივი და ლოგიკურია, რომ არც გასაჩივრებას არ ექვემდებარება, ხოლო მოქმედი კანონმდებლობის მიხედვით დაზარალებულს ან სხვა დაინტერესებულ პირს არ გააჩნია კერძო სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების უფლება.

პირის განრიდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ჰგავს საპროცესო შეთანხმების ინსტიტუტს. განრიდებული იხდის თანხას, ეკისრება საზოგადოებრივად სასარგებლო შრომა, ხდება მისი ქმედების შედეგად მიყენებული ზიანის სრული ან ნაწილობრივი ანაზღაურება და საქმე მთავრდება მოკლე დროში. ხოლო არასრულწლოვანი განრიდებისა და მედიაციის დროს სახელმწიფო ბიუჯეტის სასარგებლოდ არ იხდის თანხას, ასევე შესაძლოა ზიანი მის მიერ სიმბოლურად იქნას ანაზღაურებული.

სრულწლოვან პირს უფლება აქვს ისარგებლოს განრიდების პროგრამაში მონაწილეობით, მიუხედავად იმისა, იყო თუ არა ის ადრე განრიდების სუბიექტი.

არასრულწლოვანი პირი, ვერ ისარგებლებს განრიდებით, თუ იგი ერთხელ უკვე იყო განრიდებული, ასევე არასრულწლოვანი განრიდების სუბიექტი შესაძლოა იყოს იმ შემთხვევაში, თუ მან პირველად ჩაიდინა დანაშაული.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად სისხლის სამართლებრივი დევნის მხოლოდ ერთი სახე, საჯარო სისხლისსამართლებრივი დევნა არსებობს, რაც გულისხმობს, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდგომ საზოგადოების ინტერესთა დაცვას საკანონმდებლო დონეზე უზრუნველყოფს პროკურორი, ხოლო კერძო პირის (დაზარალებულის) მიმართ მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას უზრუნველყოფს თავად დაზარალებული სამოქალაქო სარჩელის წარდგენის გზით, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლის თანახმად. მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად საჯარო ინტერესი სისხლის სამართლით, ხოლო კერძო ინტერესი სამოქალაქო სამართლით არის დაცული. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლით გარანტირებული უფლების აღდგენისათვის, კერძოდ, მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საკითხის დასაყენებლად აუცილებელია არსებობდეს სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი (მტკიცებულებითი სტანდარტი), რომლის თანახმად, პრეიუდიციად ითვლება ზიანის მიყენების ფაქტი. აღნიშნული მიდგომისა და რეგულაციის თანახმად, ჩნდება კითხვა: საქართველოში მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული განრიდების ინსტიტუტის გამოყენებისას, რჩება თუ არა შანსი დაზარალებულს, სამოქალაქო კოდექსის 992-ე მუხლის თანახმად, მოითხოვოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება?!.. ჩვენთვის ცნობილია, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად, განრიდების ინსტიტუტის გამოყენებისას, ან არ იწყება, ან წყდება უკვე დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნა კონკრეტული პირის მიმართ. ასევე ცნობილია, რომ დანაშაულით მიყენებული ზიანის ანაზღაურება არ წარმოადგენს აუცილებელ პირობას განრიდების ინსტიტუტის გამოყენებისათვის. პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ განრიდებულ პირთა 30%-ს ისე გაუფორმდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან განრიდების ხელშეკრულება, რომ მათ

დაზარალებულისათვის არავითარი სახის ზიანი არ აუნაზღაურებიათ, ასევე საქმეში არ დევს დაზარალებულთა თანხმობა ზიანის ანაზღაურების გარეშე განრიდების ხელშეკრულების გაფორმებასთან დაკავშირებით. მივდივართ ერთადერთ შედეგამდე, დანაშაულებრივი ქმედებით დაზარალებულ პირს ერთმევა უფლება საკანონმდებლო დონეზე გამარტივებულად მოითხოვოს ზიანის ანაზღაურება, რადგან ბრალდებულთან განრიდების ხელშეკრულების გაფორმებით საერთოდ არ იწყება სისხლისსამართლებრივი დევნა, ხოლო უკვე დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნა წყდება პროკურორის გადაწყვეტილებით. შესაბამისად, სახეზე ვერ გვექნება სასამართლოს კანონიერ ძალაში შესული განაჩენი, რომელიც ერთ-ერთი აუცილებელი მტკიცებულებითი სტანდარტი გახლავთ სამოქალაქო სამართალწარმოების გზით გამარტივებული წესით ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის საკითხში. გამარტივებული სამოქალაქო სამართალწარმოება კი სასარჩელო წარმოების ალტერნატიული პროცედურაა.

მიმაჩნია, რომ აღნიშნული წარმოადგენს საკმაოდ დიდ საკანონმდებლო პრობლემას, რომელიც უსპობს დაზარალებულს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლებას გამარტივებული წესით და აღნიშნული პრობლემა აუცილებლად საჭიროებს საკანონმდებლო დონეზე მოწესრიგებას.

სამეცნიერო კვლევის შედეგად შესაძლებელია შემდეგ სახის რეკომენდაციის ჩამოყალიბება: საკანონმდებლო დონეზე განრიდების ინსტიტუტის განმარტებაში აუცილებლად უნდა მიეთითოს ბრალდებული პირის მიმართ განრიდების გამოყენების სამართლებრივი შედეგი დაზარალებულის უფლებების მიმართ. კერძოდ: განრიდების განმარტებაში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის არ დაწყების/დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნის შეწყვეტის, ნასამართლეობის არ არსებობისა და ბრალდებულისათვის სასიკეთო სხვა შედეგების გასწვრივ, აუცილებლად უნდა გაკეთდეს დათქმა, რომ განრიდების ინსტიტუტის გამოყენება, არ ათავისუფლებს ბრალდებულს აღნიშნული ქმედებით დაზარალებულისათვის მიყენებული ზიანის სამოქალაქო სამართალწარმოების წესით ანაზღაურებისაგან. აღნიშნული დათქმა, ბუნებრივია, თავის თავში გულისხმობს იმ

ფაქტობრივ გარემოებას, რომ განრიდების გამოყენებისათვის აუცილებელი და სავალდებულო პირობა არ გახდება დაზარალებულისათვის ზიანის ანაზღაურება. მხოლოდ დაზარალებულის უფლებად დარჩება, მიმართოს სასამართლოს ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნით. მსგავსი მიდგომა არსებობს ბრალდებულთან საპროცესო შეთანხმების გაფორმების შემთხვევაში, კერძოდ: "საპროცესო შეთანხმების დადებისას პროკურორი ვალდებულია გააფრთხილოს ბრალდებული საპროცესო შეთანხმების შედეგების შესახებ და განუმარტოს მას, რომ საპროცესო შეთანხმების დადების შემთხვევაში სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი მტკიცებულებების უშუალოდ და ზეპირად გამოკვლევის გარეშე გამოაქვს და საპროცესო შეთანხმების დადება არ ათავისუფლებს ბრალდებულს სამოქალაქო და სხვა სახის პასუხისმგებლობისაგან". ამავე კოდექსის 217-ე მუხლში განსაზღვრულია დაზარალებულის უფლებები საპროცესო შეთანხმების დადებისას, კერძოდ: "პროკურორი ვალდებულია, საპროცესო შეთანხმების დადებამდე დაზარალებულთან გაიაროს კონსულტაცია და შეატყობინოს მას საპროცესო შეთანხმების დადება, რის შესახებაც პროკურორი ადგენს ოქმს. სასამართლოს მიერ საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებისას დაზარალებულს უფლება აქვს, სასამართლოს წერილობით ან სასამართლო სხდომაზე მოსამართლეს ზეპირად მიაწოდოს ინფორმაცია იმ ზიანის შესახებ, რომელიც მას დანაშაულის შედეგად მიადგა. დაზარალებულს უფლება არა აქვს, გაასაჩივროს საპროცესო შეთანხმება. საპროცესო შეთანხმება დაზარალებულს არ ართმევს უფლებას, შეიტანოს სამოქალაქო სარჩელი". მიმაჩნია, რომ მსგავსი მიდგომა უნდა ჩამოყალიბდეს დაზარალებულის უფლებების მიმართ განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენებისას. აღნიშნული დათქმით არ დამიმდება ბრალდებულ პირთა უფლება, გახდნენ განრიდების სუბიექტები დაზარალებულისათვის ზიანის ანაზღაურების გარეშე და ასევე საკანონმდებლო დონეზე დაცული და გარანტირებული იქნება დაზარალებულის მხრიდან ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნის უფლება. თუ აღნიშნული დათქმა არ გაიწერება განრიდების შესახებ შესაბამის მუხლებში, სისხლის სამართლის პროცესში, თუ სხვა საკანონმდებლო აქტები, მაშინ ჩვენ მივიღებთ აბსოლუტურ ქაოსს, მივიღებთ არა სამართლიანობას, არამედ უსამართლობას, მივიღებთ ბრალდებულ პირთა მიმართ საუკეთესო

სამართლებრივ შედეგებს დაზარალებულ პირთა შელახული უფლებების ხარჯზე.

მიმაჩნია, რომ ზოგადად პროკურორის დისკრეციის შემოღება და დაკანონება აღნიშნული სახით თანამედროვე ქართულ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში მოხდა ნაჩქარევად, რასაც მოჰყვა ხარვეზები კანონის პრაქტიკულ გამოყენებაში. პროკურორისათვის სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებისას მსგავსი ფართო (ფაქტობრივად შეუზღუდავი) დისკრეციული უფლებამოსილების მინიჭება აშკარად საკმისადმი პროკურორის სუბიექტური დამოკიდებულების საფრთხეს ბადებს. შედარებისათვის, მიუხედავად იმისა, რომ ამერიკის შეერთებულ შტატებში პროკურორისათვის შეუზღუდავი დისკრეციის მინიჭება იმდენად ჩვეულებრივი მოვლენაა, რომ ამერიკელი იურისტები მას გარდაუვალ აუცილებლობად მიიჩნევენ, ამერიკელი ექსპერტები მაინც საუბრობენ პროკურორის შეუზღუდავი უფლებამოსილების უკან მდგარ საფრთხეებზე.

უმჯობესია, დისკრეციის გამოყენების საფუძვლები განსაზღვროს კანონმა, რომელიც ზუსტად დაადგენს დისკრეციული უფლებამოსილების გამოყენების საფუძვლებს და ამით მნიშვნელოვნად შეზღუდავს, ან, თითქმის, გამორიცხავს სუბიექტურ მიდგომას. მართალია, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს მსგავს დათქმას: „მხარეს შეუძლია მიმართოს სასამართლოს, რომ განიხილოს განრიდების საკითხი და თუ სასამართლო მიიჩნევს, რომ შესაძლებელია განრიდების საკითხის განხილვა, მიუხედავად იმისა, რომ თავის დროზე პროკურორმა ეს შესაძლებლობა არ გამოიყენა, თავისი დისკრეციული უფლებიდან გამომდინარე, შეუძლია დაუბრუნოს პროკურორს საქმე, რომ ხელახლა განიხილოს ეს საკითხი“, თუმცა, ვერ ვიტყვით, რომ აღნიშნული ნორმით საკმარისი კონტროლი ხორციელდება პროკურორის დისკრეციასა და მის მიერ განრიდება/მედიაციის გამოყენებაზე. რაც შეეხება კონტროლს დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელებაზე, ვფიქრობ, პროკურორის მიერ დისკრეციული უფლებამოსილების ობიექტური და კანონიერი განხორციელებისათვის საჭიროა სასამართლო კონტროლი. საკანონმდებლო დონეზე უნდა მოწესრიგდეს საკითხი და მხარეს უნდა მიეცეს უფლება სასამართლოში

გაასაჩივროს პროკურორის მიერ მიღებული დისკრეციული გადაწყვეტილება განრიდების/მედიაციის გამოყენება/არ გამოყენების თაობაზე.

ნაშრომში გაანალიზებული სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ აუცილებელია პროკურორის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე განრიდების საფუძვლით სისხლისსამართლებრივი დევნის არ დაწყების, ან დაწყებული დევნის შეწყვეტის შემთხვევაში პროკურორის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ფორმდებოდეს წერილობითი აქტით ისევე, როგორც კანონით გათვალისწინებული სხვა საფუძვლით დევნის შეწყვეტის შემთხვევა. წერილობით გაფორმებული გადაწყვეტილება შესაძლებლობას მისცემს პროცესის მონაწილეებს (მათ შორის დაზარალებულსაც), სასამართლო კონტროლი განახორციელოს პროკურორის გადაწყვეტილებაზე აღნიშნული აქტის სასამართლოში ერთჯერადად გასაჩივრების გზით. აღნიშნული მიდგომით გარანტირებული იქნება საქართველოს კონსტიტუციის 42-ე მუხლის პირველი ნაწილით განსაზღვრული ფუნდამენტური უფლება, რომლის თანახმად: "ყველას აქვს უფლება მიმართოს სასამართლოს თავის უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად".

ასევე საკანონმდებლო დონეზე უნდა მოწესრიგდეს შემდეგი საკითხები: სრულწლოვან ბრალდებულებს არასრულწლოვან ბრალდებულთა მსგავსად, მხოლოდ პირველად ჩადენილი დანაშაულის შემთხვევაში უნდა მიეცეთ შანსი განერიდონ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობასა და თანამდევ შედეგებს. უწინარეს ყოვლისა, დაუშვებელია სრულწლოვან ბრალდებულს ჰქონდეს მეტი უპირატესობა სასჯელის ალტერნატიული ღონისძიების გამოყენებისას, ვიდრე არასრულწლოვან ბრალდებულს. მოცემული სტანდარტი კანონიერებისა და სასამართლოს წინაშე ყველას თანასწორობის პრინციპიდან გამომდინარე თანაბარი უნდა იყოს როგორც არასრულწლოვან, ასევე სრულწლოვან ბრალდებულთათვის. განრიდება და მედიაცია არის პროგრამა, რომლის მიზანია ერთი შანსი მისცეს ბრალდებულს განერიდოს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, სასჯელს, ნასამართლობას. ერთი შანსი კი ერთმნიშვნელოვნად პირველად ჩადენილ დანაშაულს ითვალისწინებს. ვინაიდან კანონმდებელი მიდის დათმობაზე

სისხლის სამართლის პოლიტიკის ლიბერალიზაციის ფარგლებში და იყენებს სასჯელის ალტერნატიულ ღონისძიებას, მას არ შეიძლება დანაშაულის წაქეზების/პროვოცირების სახე მიეცეს. განრიდების გამოყენების შემთხვევაში, პროკურორი არ იწყებს/ან წყვეტს უკვე დაწყებულ სისხლისსამართლებრივ დევნას. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 08 ოქტომბრის N181-ე ბრძანების თანახმად: სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას პროკურორმა უნდა გაითვალისწინოს პირის დანაშაულებრივი წარსული, არის თუ არა ის ნასამართლევია, არსებობს თუ არა საფუძვლიანი ეჭვი იმისა, რომ მან წარსულში ჩაიდინა დანაშაული. განმეორებით ჩადენილი დანაშაულის შემთხვევაში კი მოცემული საფუძვლები უდავოდ სახეზე გვაქვს.

დაბოლოს, მეცნიერთათვის თავსატეხ პრობლემად რჩება ქართულ სამართლებრივ სივრცეში უკვე მოქმედი კოდექსი, რომელსაც არ გააჩნია „ზოგადი ნაწილი“. აკმაყოფილებს თუ არა არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი „კოდექსისათვის“ დადგენილ სტანდარტებს, აღნიშნულზე მეცნიერთა აზრი ორად იყოფა. თუმცა, 2016 წლის 01 იანვარს ამოქმედებული არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი იმდენად დადებით მოვლენად უნდა შევაფასოთ ქართულ სამართლებრივ სივრცეში, რომ მის სტანდარტულ ხარვეზებზე საუბარი ალბათ ზედმეტი იქნება.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მიღებამდე საქართველოს საერთაშორისო ასპარეზზე არასდროს ჰქონია ამ მიმართულებით საამაყო. ის სიახლე, რაც შექმნა საქართველომ, მსოფლიოსთვის საინტერესოა და, რაც მთავარია, მაგალითია რეგიონისთვის.

საქართველოს იუსტიციის სამინისტრომ მაგალითი მისცა რეგიონს ამ კოდექსის შექმნით, რომელიც არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესზეა მორგებული და ამკვიდრებს კონფლიქტთან მყოფ არასრულწლოვნებთან მიდგომის მაღალ სტანდარტს; ისეთ სტანდარტს, როგორც აქვთ მსოფლიოს ცივილიზებულ ქვეყნებს.

ბიბლიოგრაფია

სახელმძღვანელოები და მონოგრაფიები

1. გაბრიჩიძე გ. „თანაზომიერების პრინციპი ევროპის გაერთიანების სამართლის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების სფეროში“ წიგნში: კორკელია. კ. „ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე“. თბილისი, 2006 წ.;
2. გვენეტაძე, ნ./კვაჭაძე, მ./წიკლაური-ლამიხი, ე./გაბუნია, მ. „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება: განრიდება და მედიაცია“. თბილისი, 2012წ.;
3. გუცენკო. ჯ. ფ., გოლოვკო. ლ.ვ, ფილიმონოვი. ბ. ა. „დასავლეთის სახელმწიფოთა სისხლის სამართლის პროცესი“. თბილისი, მერიდიანი, 2007წ.;
4. მეფარიშვილი გ. „სამართლის პუბლიცისტიკა“, თბილისი, უნივერსალი, 2014წ.;
5. „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი“. ავტორთა კოლექტივი, რედ. გიორგი გიორგაძე. 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, საქართველოს ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, მერიდიანი, 2015წ.;
6. „საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, მესამე გამოცემა“. ავტ. კოლექტივი, რედაქტორები: ჯ. გახოკიძე, მ. მამნიაშვილი, ი. გაბისონია, თბილისი, იურისტების სამყარო, 2015წ.;
7. სულამანიძე „დისკრეციული უფლებამოსილება“. თბილისი, სამოქალაქო ჩართულობის ცენტრი, 2015წ.;
8. ტურავა პ., წკეპლაძე ნ. „ზოგადი ადმინისტრაციული სამართალი“, თბილისი, 2010წ.;
9. ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ. „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, მეორე გამოცემა. თბილისი, მერიდიანი, 2015წ. გვ. 513
10. შალიკაშვილი მ. „კრიმინოლოგია“, მეორე გამოცემა. თბილისი, 2011წ.;
11. შალიკაშვილი მ. „არასრულწლოვანთა განრიდება და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები“. თბილისი, 2013 წ.;

12. ცერცვაძე გ. „მედიაცია. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა“. თბილისი, 2010 წ.;
13. Cohen C. La fonction des organes de poursuite en Justice répressive // Revue international de droit penal. 1963. N3-4;
14. Casorla F. La justice Pénale à l'èpreuve du concept de <restorative justice> // Revue pénitentiaire et de droit pénal. 2000. N1;
15. Carbonier J. Rêflexions sur la mediation // La médiation: un mode alternatif de résolution des conflits. Zurich, 1992;
16. Community and neighbor mediation / Ed. M. Liebmann. London – Sidney, 1998;
17. Desdevises M. C. L'évaluation des expériences de médiation entre délinquants et victimes: l'exemple britannique // Revue de science criminelle et de droit pénale compare. 1993. N1;
18. Diverting cases from the courts // The criminal law review. 1995. N6;
19. Eder-Rieder, M. A. Der Opferschutz, Schutz und Hilfe für Opfer einer Straftat in Österreich. Wien 1998;
20. Evans R. Challenging a Police caution using judicial review // The criminal law review. 1996. N2;
21. Evans R. Comparing young adult and juvenile cautioning in the metropolitan police district // The criminal law review. 1993. N8;
22. Evans R. Comparing young adult juvenile cautioning in the metropolitan police district.
23. Evans R. Evaluating young adult diversion shames in the metropolitan police district // The criminal law review. 1993 N7;
24. Gane C. Scotland // Criminal procedure systems in the European Community / Ed. C. Van Den Wyngert. London-Brussels-Dublin-Edinburg, 1993;
25. Haft, F., Gräfin von Schlieffen, K. (Hrsg.) Handbuch Mediation. 2. Auflage. München 2009;
26. Hoyano A, Hoyano L, Davis G, Goldies S. A Study of the impact of the revised Code for Crown Prosecutors // The criminal law review. 1997. N8;
27. Hungerford-Welch P. Criminal litigation and sentencing. London-Sidney, 1998;
28. Jesonek, U. Das Verbrechensopfer als Prozesspartei. In: 33. Ottensteiner Fortbildungsseminar aus Strafrecht und Kriminologie 21. bis 25. Februar 2005;

29. Journée sur la médiation et les alternatives aux poursuites // Revue de science criminelle et de droit pénal comparé. 1991. N4;
30. Kaspar, J. Wiedergutmachung und Mediation im Strafrecht. Münster 2004;
31. Keidelberg K.H., Fragen und Antworten Zum Jugendstrafrecht Laubenthal, Berlin, 2006;
32. Kiefl, W./Lamnek, S. Soziologie des Opfers. Theorie, Methode und Empirie der Viktimologie. München 1986;
33. Kilchling, M. Opferschutz und der Strafanspruch des Staates – Ein Widerspruch? In: NStZ (Neue Zeitschrift für Strafrecht) 2002; eidelberg, Fragen und Antworten Zum Jugendstrafrecht Laubenthal
34. Kuhn, A., u.a. „Tat-Sachen“ als Konflikt. Schriftenreihe der DBH. Bonn 1989;
35. Largier. J. La procedure penale. Paris, 1999;
36. Launay G. Murray P. Victim / offender groups // Mediation and criminal justice. Victims, offenders and community/ Ed. M. Wright, B. Galaway. London. 1989;
37. May R. The legal effects of a police caution // The criminal law review. 1997. N7;
38. Meechan K. The prosecutor fine // The criminal law review. 1992. N1;
39. Moody S. R. Tombs J. Plea negotiations in Scotland // The criminal law review. 1983. N5;
40. Moody S.R. Tombs J. Prosecution in the Public Interest. Edinburgh., 1982;
41. O' Doherty S. Compensation and young offenders // The criminal law review. 1997. N4;
42. Paasch, E. Jugendkriminalität – ganzheitliche Ursachenanalyse und staatliche Reaktionsmöglichkeiten. In: Kriminalistik 2001;
43. Peter Tochtermann, The German Mediation Act_Alternative Dispute Resolution At The Crossroads, Published to Oxford Scholarship. 2012;
44. Pradel J. Procedure penal compare dans les systems modernes: 1998;
45. Pradel J. La cèlèritè de la procedure pènale en droit compare // Revue internationale de droit penal. Vol. 66. 1995 N3-4;
46. R.v. Metropolitan police commissioner 1995. The Times. 1995. 24 May;

47. Reeves H. The victim support perspective // Mediation and criminal justice. Victims, offenders and community/ Ed. M. Wright, B. Galaway. London. 1989;
48. Spenser J.R. La célérité de la procédure pénale en Angleterre// Revue internationale de droit pénal. Vol. 66. 1995. N3-4;
49. Sheehan A.V. Criminal procedure in Scotland and France. Edinburgh, 1975;
50. Schneider, H.J. Kriminologie. Berlin/NewYork 1987;
51. Schafer, S. Victimology: The Victim and his Criminal. Reston/Virginia 1977;
52. Schmidt Bonafe, Global Trends in mediation and accreditation-the case of France, 2009;
53. Schneider, H.J. (Hrsg.) Das Verbrechenopfer in der Strafrechtspflege. Berlin 1982;
54. Schneider, H.J. Kriminologie für das 21. Jahrhundert. Münster 2001;
55. Schwind, H.-D. Kriminologie. Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. 18. Auflage. Heidelberg 2008;
56. Schneider, H.J. Die gegenwärtige Situation des Verbrechenopfers, Fortschritte und Probleme der Viktimologie-Forschung. In: ÖJZ (Österreichische Juristen-Zeitung) 1999;
57. Schriftenreihe des Bundesministeriums für Justiz 118. Wien/Graz 2005;
58. Sullivan, A., & Sheffrin, S. M. Economics: Principles in Action. 2002 New Jersey;
59. Tampe, E. Verbrechenopfer. Schutz, Beratung, Unterstützung. Weimar u.a. 1992;
60. Tombs J. Moody S. R. Alternatives to prosecution: The public interest redefined // The criminal law review. 1993. N5;
61. Vincent J., Guinchard S., Montagnier G., Varinard A. Institutions judiciaires. Organisation. Jurisdictions. Gens de justice. 6^{èd}. Paris. Dalloz, 2001;
62. Wetzels, P. U.A. Kriminalität im Leben alter Menschen. Stuttgart 1995;
63. Wright M. Victims, mediation and criminal justice // The criminal law review. 1995. N3;
64. Ring Forschungsgesellschaft. Band 2. Innsbruck/ Wien 2006;

65. Wetzels, P.U.A. Begleitung des Verbrechensoffenders durch den Strafprozess, Viktimologie und Opferrechte, Schriftenreihe der, Victims, mediation and criminal justice // The criminal law review. 1995. N3;
66. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. М., 1996;
67. Богдановская А.Ю. Закон в английском праве. М., 1987;
68. Головки Л.В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве. СПб.: Юридический центр Пресс, М., 2002;
69. Гражданское и торговое право капиталистических государств / Отв. Ред. Е.А. Васильева. М. 1992;
70. Лубенский А.И. Предварительное расследование по законодательству капиталистических государств. М., 1977;
71. Миттермайер К.Ю. Уголовное судопроизводство в Англии, Шотландии и Северной Америке. М., 1864;
72. Насырева Е.И. Посредничество в урегулировании правовых споров: опыт США // Государство и право. 1997. N5;
73. Наумов А.В. Основные концепции современного уголовного права. М., 1998;
74. Турышева Н.В. Примирительные процедуры и мировое соглашение в гражданском процессе зарубежных стран // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 11. Право. 1996. N3;
75. Уголовно-процессуальный кодекс Франции / Перевод Л.В. Головки. М., 2000. Г;
76. Шестаков Д.А. Понятие преступности в российской и германской критической криминологии // Правоведение. 1997. N3;
77. Шнайдер Г.Й. Криминология. М, 1994;

სამეცნიერო სტატები

78. Bram Van Droogenbroeck: Victim Offender Mediation in Severe Crimes in Belgium. 2010. Internet publication <http://mereps.foresee.hu/en/segedoldalaks/news/271/8635c8c55f/214/> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
79. Christa Pelikan- On Restorative Justice. Institute for the Sociology of Law and Criminology, Vienna. 2005. Internet Publication: <http://restorativejustice.org/10fulltext/pelikan.html>
<http://restorativejustice.org/10fulltext/pelikan-christa.-victim-offender->

mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report.html.

(მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);

80. Pelikani Christa, The Results of Empirical Research into the Issue of Victim-offender Mediation in Domestic Violence Cases. Institute for the Sociology of Law and Criminology, Vienna. 2009. Internet publication <http://restorativejustice.org/10fulltext/pelikan-christa.-victim-offender-mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report.html>.
(მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
81. European Commission for Efficiency of Justice COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ) WORKING GROUP ON MEDIATION (CEPEJ-GT-MED) THE QUALITY OF PENAL MEDIATION IN EUROPE by Julien LHUILLIER, Lecturer in Law, University of Nancy (France) 2007. მის.: http://www.antoniocasella.eu/restorative/Lhuillier_22aug2007.pdf
(მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს) ;
82. Faget Jacques “Mediation and Domestic Violence” [A New French Journal](https://champpenal.revues.org/84) (2004) ინტ. მისამართი <https://champpenal.revues.org/84>
(მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
83. Jens M. Scherpe and Bevan Marten, Mediation in England and Wales: Regulation and Practice, Oxford University Press. 2012. published Online January 2013.
<http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0006> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
84. Jean-Pierre Bonafé-Schmitt, Global Trends in mediation and accreditation-the case of France (2009). ADR Bulletin: Vol. 11 : No. 3 , Article 3. ინტ. მისამართი: <http://epublications.bond.edu.au/adr/vol11/iss3/3> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
85. Kilchling, M. Opfer werden – Opfer bleiben? Würzburg 2008. www.hss.de/downloads/080306_RM_Kilchling.pdf (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
86. Klaus J.Hopt and Felix Steffek, Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective, Oxford University Press. 2012. Published Online January 2013.
<http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653>

485.001.0001/acprof-9780199653485 (მომიებულია 2017წლის 30 მაისს);

87. Klaus J.Hopt and Felix Steffek , Mediation: Comparison of Laws, Regulatory Models, Fundamental Issues, Oxford University Press. 2012. Puvblished Online January 2013. <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0001> (მომიებულია 2017წლის 30 მაისს);
88. Markus Roth and David Gherdane, Mediation in Austria: The European Pionner in Mediation Law and Practice, Oxford University Press. 2012. Puvblished Online January 2013. <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0004> (მომიებულია 2017წლის 30 მაისს);
89. Nadja Alexander, Harmonisation and Diversity in the Private International Law of Mediation: The Rhythms of Regulatory Reform, Oxford University Press. 2012. P 12. Puvblished Online January 2013. <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0002> (მომიებულია 2017წლის 30 მაისს);
90. Thomas Trenzcek, “ Victim-offender- Mediation” in Germany ADR under the shadow of the Criminal Law. Bond Law Review (2001). ინტ. მისამართი: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bondlr13&div=19&id=&page=> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს).

სახელისუფლებო და საერთაშორისო დოკუმენტები

91. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე N2/2/389;
92. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე N1/3/407;
93. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 06 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე N2/1/415;
94. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 04 მაისის განჩინება საქმეზე N1გ/622-17;

საკანონმდებლო აქტები

95. საქართველოს კონსტიტუცია (მიღებულია 24/08/1995);

96. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია (რომი, მიღებულია 1950 წლის 04 ნოემბერს);
97. გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ, პეკინის წესები (მიღებულია 1985 წლის 29 ნოემბერს);
98. გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთან დაკავშირებით (რიადის სახელმძღვანელო პრინციპები) (მიღებულია 1990 წლის 14 ნოემბერს);
99. კონვენცია ბავშვის უფლებების შესახებ (მიღებულია 1989 წლის 20 ნოემბერს);
100. საქართველოს კანონი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (მიღებულია 26/06/1997);
101. საქართველოს კანონი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 14/11/1997);
102. საქართველოს კანონი, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (მიღებულია 22/07/1999);
103. საქართველოს კანონი, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 09/10/2009);
104. საქართველოს კანონი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი (მიღებულია 12/06/2015);
105. გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 07/04/1987);
106. საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსი (მიღებულია 01/03/1994);
107. საფრანგეთის სს კოდექსი (მიღებულია 1/03/1994);
108. ესპანეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 23/11/1995);
109. ბელგიის კანონი „ახალგაზრდობის დაცვის შესახებ“ (მიღებულია 2006 წელს);
110. ბელგიის კანონი "სისხლის სამართლის საქმეებზე მედიაციის შესახებ", (მიღებულია 1994 წელს);
111. შოტლანდიის კანონი „სატრანსპორტო მოძრაობის წესების დამრღვევების შესახებ“ (Road Traffic Offenders Act), (მიღებულია 1988 წელს);
112. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის 01 თებერვლის ბრძანება N120; არასრულწლოვნის მიმართ

განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პრობების დამტკიცების შესახებ, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3176195> (მოძიებულია 2017 წლის 01 სექტემბერს);

113. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 08 ოქტომბრის ბრძანება N181, სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ;
114. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის დირექტორის 2016 წლის 03 ნოემბრის ბრძანება N384, <file:///D:/სადოქტორო/სადისერტაციო%20თემა/სადისერტაციო%20ნაშრომი/დამატებითი%20მასალა/მედიაციის%20წესები%200და%20%20სამუშაო%20დოკუმენტაცია.pdf> (მოძიებულია 2017 წლის 01 სექტემბერს);
115. ნორვეგიის მედიაციის სამსახურის აქტი (მიღებულია 1991 წელს);
116. საფრანგეთის იუსტიციის მინ. 1996 წლის 10 აპრილის ბრძანება #96-305, საფრანგეთის სისხლის სამართლის საქმეებზე მედიატორებისთვის დაწესებული მოთხოვნების განსაზღვრის შესახებ;

ინტერნეტ მასალა

117. ციხის საერთაშორისო რეფორმა (PRI), ნულოვანი ტოლერანტობიდან ლიბერალიზაციისაკენ, პოლიტიკის, კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზი. თბილისი 2011წ. <https://www.penalreform.org/resource/ნულოვანი-ტოლერანტობიდან/> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
118. საქართველოს მთავარი პროკურატურის ანგარიში 2012-2016 წლები (28/11/2016). <http://pog.gov.ge/res/docs/angarisshi-2016.pdf> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
119. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ოფიციალური ინტერნეტ გვერდი, სტატია, არასრულწლოვანთა განრიდება 2012წ. <http://www.justice.gov.ge/Ministry/Index/279> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);

- 120.განრიდების, განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის 2016 წლის 6 თვის პროკურატურის ანგარიში.
http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report_2016_January-June.pdf (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
- 121.საქართველოს მთავარი პროკურატურის 2016 წლის ანგარიში, 28.11.2016 <http://pog.gov.ge/res/docs/angarishi-2016.pdf> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისის მდგ.);
- 122.2003-2013 წლების სისხლის სამართლის საქმეთა სტატისტიკა. http://geostat.ge/?action=page&p_id=601&lang=geo (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
- 123.2014 წელს განრიდების პროგრამებთან დაკავშირებული სტატისტიკური მონაცემები.
<http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report%202014.pdf>
 (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
- 124.2015 წელს განრიდების პროგრამებთან დაკავშირებული სტატისტიკური მონაცემები.
http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report_2015.pdf
 (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
- 125.2016 წელს განრიდების პროგრამებთან დაკავშირებული სტატისტიკური მონაცემები,
<http://ganrideba.ge/?action=page&pid=52&lang=geo> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
- 126.ინტერვიუ ალექსანდრე ბარამიძესთან არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის შესახებ, 11.02.2015.
<http://netgazeti.ge/law/38577/> (მოძიებულია 2017 წლის 03 სექტემბერს);

Content

Introduction	46
Structure of Dissertation.....	59
Results and Recommendations.....	61
Bibliography.....	67

Diversion and Mediation in Criminal Law

Introduction

Actuality of the topic. The presented scientific research is dedicated to the current actual problem “**Diversion and Mediation in Criminal Law**”, which leads us to the abetment and human rights violation within the liberal criminal law policy.

During the 70s of 20th century, the increase of all types of crime caused the strict criminal law state policy. Several years later, zero tolerance policy exhausted its mission and obtained the appropriate results. After the successful implementation of zero tolerance policy, as a rule, a state moves to the liberalization stage.

At the end of 20th century, the new form of dispute settlement was formed that is different from the traditional legal approach. The mentioned form of conflict solution is called as “Mediation between a Damaged Party and an Offender”. The Diversion and Mediation Program has been gradually established and developed worldwide.

Before the establishment of diversion and mediation, within the criminal law system, the prison sentence and penalties were used for more and more children; there were no courts working on the juvenile cases; there was not any effective mechanism that could put in custody only in extreme cases and as short-term as possible; the disproportionate long-term sentence of the crime was often passed; there were not any community programs, which would be the alternative to the criminal prosecution and detention; the preliminary detention was overwhelmingly prolonged and the prisoners’ visitors of that period were restrictively allowed; the deprivation places were characterized with hard conditions; there were not any psychical and psychological rehabilitation and social reintegration programs for the juvenile offenders. It is worth to mention that the European Union and the government of Netherlands have been providing the financial and technical assistance to the Georgian government till today, in order to implement the juvenile justice reforms. It is noteworthy that there had not been any juvenile justice strategy until 2009 that would provide the juvenile’s rights protection in contrary to law, and would respond to their requirement within the criminal law system. In 2009, the Criminal Justice Reform Inter-Agency

Coordination Council adopted the reform strategy of juvenile justice that was again revised in 2011.

By considering the above-mentioned, the Georgian government expressed readiness to create the juvenile justice system that would be in compliance with the international standards, including the principles and norms of children's rights convention of the United Nations Organization, as well as standard rules about the implementation of justice towards juvenile issued by the United Nations Organization.

Since the diversion program, as the other alternatives of conviction and deprivation of freedom, was established in Georgia, the government has made the first steps to provide judges, prosecutors and lawyers with the appropriate qualification to work on juvenile's cases.

Nowadays, one of most actual topics in criminal law is the restorative justice. The civilized world agrees that the deprivation of freedom for defendants, especially juveniles, should be superseded by the penalty that would not be threaten for public safety and would be adjusted to a defendant in order to implement the effective re-socialization.

The presented work is about the important legal problems that were provoked by the restorative justice and the establishment of alternative forms of criminal prosecution in the Georgian criminal law, and which are actual not only for Georgia, but also for other countries all over the world. The issue of restorative justice is actual in the point of as theoretical as practical view. It seems that the defendants and victims focused criminal law policy "Restorative Justice" is not so simple and it creates many complex legal problems; also, there are some difficulties of the practical use of the mentioned policy.

The Criminal Procedure Legislation of the world's modern leading countries are currently being amended. The legislation is being developed in the direction of liberalization. Therefore, the humans are seeking for the new methods and rejects the outdated strict criminal law policy. In the Criminal Procedure Legislation, the liberal models of juvenile justice (juvenile cases) are introduced, the restorative justice – the end of criminal law case process is completed with the reconciliation of a defendant and a victim, where a mediator is engaged.

The full liberalization of justice is complimentary in the modern society; however, the liberalization of criminal law policy should avoid the incitement of crime. The implementation of any legal institute faces some challenges at the theoretical and practical level that is why the practical use of Diversion and Mediation Program has caused the problems that need the scientific study and relevant recommendations.

The most actual problem is discussed. According to the Criminal Procedure Code, the completion of a case with the use of alternative measures of criminal prosecution is depended on a prosecutor, who has the unrestricted discretionary power to make a decision alone on the use of alternative measures of criminal prosecution (diversion/mediation), and even a prosecutor is not obliged to justify own decision by law. By this approach, there is a doubt of subjectivism behind the prosecutor's discretionary power, the principles of constitution and international norms are violated, for which it is necessary to define the control type on the prosecutor's unrestricted discretion at the legislative level. The importance of scientific study of this problem is conditioned by the violated fundamental human rights.

One more important problem stated in the dissertation work, which is resulted due to the liberal criminal law policy, is to neglect the victims' rights that lead us to the violation of rights guaranteed by the Supreme Law and International Acts. According to the Code of Criminal Procedure of Georgia, there is only one type of criminal prosecution, such as public criminal prosecution, which means that after committing a crime, the public interest at the legislative level is provided by a prosecutor; and the compensation for the damage to a private person (victim) shall be ensured by a victim's own civil suit due to the Article 992, Civil Code of Georgia. In accordance with the applicable legislation, the public interest is protected with the criminal law, and the private interest - by civil law. For restoring the rights guaranteed by Article 992 of the Civil Code of Georgia, in particular, for imposing a claim for damages caused by an unlawful act, it is necessary to have the court's legal criminal verdict (proof of evidence), according to which the fact of damage is considered as the issue preclusion. On the basis of Code of Criminal Procedure of Georgia, the criminal prosecution against a particular person is not started or is not stopped while the use of diversion. It is also known that the reimbursement of the damage caused by the offense is not the necessary condition for the use of the diversion institute. It is undeniable that in the process, where a victim does not present any Party, his/her own interest is the compensation for damages (if possible) through the civil procedures, however, during the use of

Diversion/Diversion and Mediation Program, the issue of compensation for damages is obscure at the legislative level.

It is impossible not to study and avoid the issue of regulation of the Diversion and Mediation Program at the legislative level. The mentioned program, as the alternative measure of criminal prosecution in the legal act, is defined only with two articles – Article 168¹ and Article 168². The project concept, objectives, principles, action procedure, project participants, their rights and obligations, program's mandatory conditions and category of offenses, for which the alternative measure of criminal prosecutions applied, are defined with the following statutory acts: Order №120 About the General Conditions of the Use of the Procedure for Diversion/Diversion and Mediation Program for Juveniles and Agreement between the Parties issued by the Minister of Justice, on February 1, 2016; and Order №384 and its appendixes issued by the Director of Center of Crime Prevention of Ministry of Justice of Georgia, on November 3, 2016. It is worth to mention that according to the Item B, Article 8 of Law of Georgia on Normative Acts, “the terms and conditions of protection of main rights and freedom, the issues of legal liability and coercive actions can be defined only with the legislative act”. The mentioned law imperatively defines a circle of issues that should be regulated only by the legislative act. The legislative regulation of Diversion and Mediation Program does not satisfy the mentioned imperative compact, which is one more unstudied important scientific problem that highlights the theoretical actuality of the dissertation work.

Besides the above-discussed important legislative problems, till today, the following questions have not been answered at the scientific level: whether the prosecutor's discretionary powers can be exercised at the expense of limiting the constitutional human rights, the goals of penalty can be achieved on the basis of alternative measures of criminal prosecution, and whether the use of Diversion and Mediation Program serves for the implementation of Restorative Justice. For the purpose of answering these questions, the actuality of the thesis research is substantiated in the point of theoretical and practical view.

The dissertation topic is actual at the social, practical and scientific level; as the problems stated within the thesis have not been almost studied and worked, therefore the initial research of stated problems is conducted, and the new knowledge and recommendations are presented due to the studied scientific thoughts and scientific research results, which are conditioned

with the novation of Diversion and Mediation Program in the criminal procedure of Georgia that was established at the legislative level in 2009. Since today, there is no any scientific research dedicated to the Diversion and Mediation Program as the alternative measure of criminal prosecution in the criminal procedure of Georgia. The mentioned program, as the whole Criminal Procedure Code, was established in the Georgian legislative space based on the Anglo-Saxon legislative system and was not adjusted to the Georgian legislative reality. For this reason, the problems of using this program in theory and practice are arisen. By considering all the above-mentioned, the scientific research with different research methods, analysis, creation of scientific knowledge, liquidation of research problem and recommendations are very important for its practical use. In other case, the liberal criminal law policy violates the fundamental rights of participants and does not fulfill own goals.

The Quality of Research Topic. The Theoretical Basis of Dissertation.

The theoretical basis of dissertation work is composed with the scientific works of law educators, psychologists and philosophers.

About the period from zero tolerance to liberalization, the synthesis analysis of legislation and practice was done based on the research results, which was conducted in Georgia by the international organization PRI (Penal Reform International) in 2011.

During the research of the initials and development stages of alternative measures of criminal prosecution, the following scientific works were analyzed: On Restorative Justice by Christa Pelikan, Criminology by M. Shalikashvili, An Alternative Form of Dispute Resolution by G. Tsertsvadze, and other scientific works.

During the analysis of the use of extreme prevention measures for juveniles, the minimum rules of United Nations were studied, such as “Beijing Rules” about the implementation of justice to juveniles; UN guiding principles about juvenile delinquency “Riyadh Guideline Principles”; the convention about the children’s rights and scientific works of law educators: N. Gvenetadze, M. Kvachadze, E. Tsiklauri-Lamakhi, M. Gabunia, etc. in order to analyze the topic deeply.

In the dissertation work, in order to study and do comparative analysis of restorative justice characteristics, similarities and differences of as continental countries as Anglo-Saxon countries’ law system were analyzed, the theoretical works were reviewed by Eder-Rieder M.,

Evans R., Keidelberg K., Moody S. R., O' Doherty S., Sullivan A., Schneider H., Aparova A.U., Bogdanovskaia L.V., Golovko K.A., Mitermaieri E.I., Naumovi A.U., Shestiaкови D.A., Schneider G.I., etc.

In the process of working on the dissertation, there have been also studied the special researches around the topic. Besides the theoretical and practical importance of the findings, the problematic issues of the restorative justice, in particular, the alternative measure of criminal prosecution, such as Diversion and Mediation Institute have been insufficiently or not worked out at all. Therefore, it is necessary to use the creative approach to study the mentioned issues from the position of lawmaking and lawful od criminal procedure theory at the monographic level.

The Novelty of the Dissertation Work. The presented work is the first attempt to analyze the actual problems stated towards the restorative justice at the scientific level. In fact, the dissertation is the first complex scientific analysis about the Diversion and Mediation Program considered within the Criminal Procedure Code. The work discusses the importance of using the alternative measure of criminal prosecution and achievement of punishment goals; there are given the advantages and disadvantages of the alternative measure of restorative justice and criminal prosecution.

In the work, there is analyzed the legal experience of foreign countries in the point of comparative-legal view; the general information of the mentioned problem is given; the conventions and legal acts issued by the international organization are reviewed with the examples and court practices of each issue.

The scientific novelty of the research includes the following: there are given the legal problems related to the dissertation research in the work, which were basis of the dissertation conception and recommendations about the necessity of amendments in the Georgian legislation.

There are not any literature resources about the discussed problems of the dissertation work, because the first researches are conducted within the dissertation work. Professor Gia Meparishvili paid attention to the issue of liberalization from criminal responsibility and different problems arise during the implementation of prosecutor's discrediting authority. In his work "About the Discretion Principle", the Scientist

talks about the unlimited discretion of a prosecutor in the case of termination of criminal prosecution that has been still unregulated at the legislative level; he also discussed the issue of discretion with the criminal law process characteristics of the European countries and the countries in the common law family, and makes the difference between the principle of lawfulness and the principle of opportunism about the use of discretionary powers. The author mentions that the criminal law has gone through the deterioration recently, and the illustrative example of this is the issue of appealing against the prosecutor's refusal to initiate criminal prosecution, however, it is worth to say that in his work Gia Meparishvili does not discuss the substantiation of deciding on the use of alternative measure of criminal prosecution, such as Diversion and Mediation Program, on which basis the participants of the process are able to use/realize the fundamental right of “appealing to the court” that is guaranteed within the constitution and international legislation in the way of appealing to court against the prosecutor. It is necessary to mention that the decision made within the prosecutor’s discretionary authority – refusal to the criminal prosecution shall be appealed to the superior prosecutor, whereas during the use of Diversion and Mediation Program, there is not mentioned anything about the once appeal of a prosecutor’s decision in the law and statutory acts. The mentioned task is discussed in this direction, and the legal nonsense in the field of human rights is clearly presented in dissertation work.

The more difficult issue is that, in fact, there are no literal sources about the problem, on which basis a participant of process, victim, does not have the right to receive the compensation for the damage caused by the offense. The fundamental human rights are violated, and the mentioned task has not been studied at all. Thus, within the presented dissertation work, the initial research of the problem has been conducted.

Similarly to the previous problem, the following task has not been studied and analyzed, such as – why the task of alternative measure of criminal prosecution is regulated with the statutory acts, whereas according to the item B of Article 8 of Law of Georgia on Normative Acts: “only the legislative act can define the terms and conditions for the implementation and protection of basic rights and freedoms, the use of legal responsibility and coercive measures”. It is true that there are not any literary sources, scholarly opinions, and the first research of the problem will be conducted within my dissertation topic.

Besides the above-mentioned, the following important tasks are responded in the dissertation work: whether the prosecutor's discretionary authority may spread on the expense of the limitation of the constitutional human right, whether the penalty goals can be achieved on the basis of an alternative measure of criminal prosecution, and how the use of the Diversion and Mediation Program serves for the goals of restorative justice implementation.

Object of scientific research. The object of the scientific research is the Diversion and Mediation Program as the role of using an alternative measure of criminal prosecution in the implementation of liberal criminal law policy and restorative justice. The object of the research is the criminal law policy of public interest in the conditions of implementation of restorative justice.

Subject of scientific research. The research object of the scientific work is the concept and importance of Diversion and Mediation Program as the alternative measure of criminal prosecution, its place in the criminal law procedures, among them is the Georgian criminal procedure, the legal problems and disputable issues related to the mentioned program. In the work, there are analyzed the alternative forms of criminal prosecution, including the Diversion and Mediation Program. The mentioned program considers the existence of opponents' opinions and arguments, as well as the experience of foreign countries. There is reviewed the issue whether it is possible to achieve the delinquency goals by using the Diversion and Mediation Program as an alternative measure of criminal prosecution, whether the prosecutor's discretionary authority violates the human fundamental rights during the use of diversion and mediation, whether the establishment of different standards of program participation is liberal and legal for program subjects, and whether the Diversion and Mediation Program defined in the statutory acts satisfies the requirements of the Law of Georgia on Normative Acts.

The goals and objectives of the scientific research. The goal of the research is to analyze the problems of Georgian legislation and practice, to contribute to the legal improvement of the Diversion and Mediation Program as the alternative measure of criminal prosecution, to work out the relevant practical, theoretical regulations and recommendations. Due to the importance of the growth of using the restorative justice throughout the world, we recognize that such an initiative often comes from the idea of justice, which deals with the offense as the cause of the damage

to the people. We understand that such an approach allows the victim to recover the damage, feel safe. This affects the offenders, their behaviors, helps them to take responsibility; it helps the public to understand the causes of the crime, improves welfare and prevents crime; we take into consideration that restorative justice allows for more flexible measures for adaptation to modern criminal law systems; we acknowledge that the restorative justice does not question the rights of participant countries' rights in the fight against law-violators. The purpose of conducting the presented scientific research is the effective use of this approach.

In order to achieve the stated goal, the following objectives have been implemented:

1. Defining the legal essence, legal basis and character of relations during the use of alternative measure of criminal prosecution—the Diversion/Diversion and Mediation Program;
2. Researching on the generation and similarities/differences of N alternative measure of criminal prosecution – the Diversion/Diversion and Mediation Program in the continental and Anglo-Saxon law system, its historical development and the role in the modern, liberal criminal law policy;
3. Defining the characteristics of using the Diversion/Diversion and Mediation Program in the context of restorative justice;
4. Defining the place of the Diversion/Diversion and Mediation Program in criminal law policy and in the classification of an alternate measure of criminal prosecution;
5. Defining the concept and legal essence of the Diversion/Diversion and Mediation, as an alternative measure of criminal prosecution;
6. Analyzing and generalizing the court practice related to the use of an alternative measure of criminal prosecution;
7. Analyzing the legal signs of one of the alternative measures of criminal prosecution; researching on its legal status;
8. Complex research on the sources of the Diversion/Diversion and Mediation Institute, finding out the main trends of legislation development;
9. Determining the ratio of restorative justice and punishment goals;
10. Presenting the objective side of the legitimacy of the Diversion/Diversion and Mediation Program;
11. Describing and characterizing the power elements of the use of the Diversion/Diversion and Mediation Program;
12. Synthesis analysis of the current legislation of Georgia, scientific papers and court practice for defining the legal category of the Diversion/Diversion and Mediation Program.

The work does not aim at actualizing and solving each problem of alternative measures of criminal prosecution based on the volume of the issue.

The theoretical and methodological basis of the research. The dissertation work is built on the general scientific methodology. For the research, there are used the relevant research methods of legal science, such as the historic-legal method that needs the simultaneous use of two methods – historic and logical one, comparative-legal, systematic approach method, abstract-logical method, statistical method, formal-dogmatic (formal-legal) and legal-explanatory method.

The historic-legal method was used as the main research method in the dissertation work. By the mentioned research method, the general historic image of criminal law policy was described around the discussed issues. From the previous year's "zero tolerance" policy to the implementation of restorative justice, all the legal actions (international acts, law, court decision, results of practical use and scientists' recommendations) have been discussed, which contributed to the transfer from "the zero tolerance" policy to the active liberal criminal law policy. The establishment, development and functioning of alternative measure of criminal prosecution are chronologically reviewed and studied, as the continental law system as in the countries of general law system. By logical method, from the real assumptions made during the research – why all the states have simultaneously moved to liberal criminal law policy, gave us the possibility to make a real decision that "the zero tolerance" did not fulfill own goals in any country.

By using the comparative-legal method in the research, it has made possible to compare the common initials and similarities of influence of alternative measures of criminal prosecution in Georgian law as the general law system as this institute of continental law system countries. As a result of comparative analysis, the main differences of criminal prosecution implementation were found out in the countries of general and continental law system. The isolation of principle of lawfulness or opportunism conditions the establishment of alternative measures of criminal prosecution in different ways and development in the countries of continental and general law system, among them is Georgia. Without the mentioned comparison, it would be impossible to make an appropriate and relevant conclusion in the dissertation work.

The systematic approach was actively used in the dissertation work. The mentioned problem gave the possibility to analyze the variety and common initials of the alternative measures of criminal prosecution, to structure the mentioned forms and its each objects as one system that has made easy to analyze their interconnection. By the use of systematic-structural approach, the conception of legal regulation mechanism of alternative measures of criminal prosecution has been created, the links between the appropriate norms and interpretations of court have been defined.

In the research, there was widely used the abstract-logical method, which includes the following approaches to the research, such as: deduction and induction, analogy, formal logics, etc. the statistical method, on which basis the quantitative and qualitative indicators (appendix categories) of juvenile and adult delinquency were studied, and the comparative analysis was conducted in the chronological and territorial context.

In the end, the research would be impossible to be conducted without the use of the legal-explanatory method, which has contributed to define the content of the norms given in the order of the Minister of Justice that is about the use of rules and agreement terms of the Diversion/Diversion and Mediation Program, to compare the above-mentioned with the appropriate norms of Criminal Procedure Code and the Georgian Law on Normative Acts in order to define the systematic link. With the use of mentioned research method, the significant legal non-sense was revealed in the research issues and has defined logical and conceptual parts of legal actions that needed to be analyzed.

The research results and main findings. The research studies have proved the compliance of the Georgian legislation with major international standards. However, there are several issues that need to be regulated within the legislation, and then to be improved.

As a result of scientific researches, there was clearly found out that according to the Georgian legislation, a prosecutor does not issue the written document about the refusal to the criminal prosecution initiation, therefore the decision is not substantiated, which, in the point of my view, is absolutely unjustified. Due to the Criminal Procedure Code of Georgia, a prosecutor prepares the written document – writ about the termination of already initiated investigation and criminal prosecution. Therefore, we have a made decision without any substantiation and written document about the refusal to initiation of criminal prosecution, which logically is not the subject to be appealed through the court, and according to the valid legislation, a victim or other stakeholder does not have the right of carry out the private criminal prosecution.

The diversion from the criminal liability is similar to the plea bargain institute. The person under the diversion pays, does the socially useful work, which means the full or partial compensation of the damage caused by his action and the matter ends in a short period of time. While the diversion and mediation a juvenile offender does not pay anything for the state budget, and the damage may be imposed only symbolically. An adult has the right to participate in the Diversion Program besides the fact whether he/she had been the subject of diversion. A juvenile does not have the possibility to use the diversion if he/she had already used the program, also a juvenile can be the subject of diversion if he/she commits an offense at first time. The law puts the subjects of Diversion/Diversion and Mediation in the unequal conditions, defines a rather strict standards for juvenile offenders, which are absolutely unjustified both at the legislative and moral level.

According to the Code of Criminal Procedure of Georgia, there is only one type of criminal prosecution, such as public criminal prosecution, which means that after committing a crime, the public interest at the legislative level is protected by a prosecutor; and the compensation for the damage to a private person (victim) shall be ensured by a victim's own civil suit due to the Article 992, Civil Code of Georgia. In accordance with the applicable legislation, the public interest is protected with the criminal law, and the private interest - by civil law. For restoring the rights guaranteed by Article 992 of the Civil Code of Georgia, in particular, for imposing a claim for damages caused by an unlawful act, it is necessary to have the court's legal criminal verdict (proof of evidence), according to which the fact of damage is considered as the issue preclusion. Due to the mentioned approach and regulation, there is concluded that during the use of the Diversion Institute under the Criminal Procedure Code of Georgia, a victim does not have the possibility to demand the compensation for the damage within the Article 992 of Civil Code.

All these lead us to only result, a victim of an offensive action does not have the right to demand the compensation for damages easily at the legislative level, because after the execution of agreement of diversion with a defendant, the criminal prosecution is not started, and the criminal prosecution, which has been already started, is terminated by the prosecutor's decision. Therefore, it is impossible to have an inured judicial verdict, which is one of the main evidentiary standards in the issues of simplified demanding compensation for damages by means of civil judicial procedures. The simplified civil judicial procedure is an alternative procedure of action proceeding. The mentioned issue is a big legislative problem, which denudes a victim the right of simplified demand of

compensation for damage. This problem definitely needs to be regulated at the legislative level. The rather significant legal non-sense was revealed about the legislative regulation of the Diversion/Diversion and Mediation Program.

There are fully neglected the operational demands of Article 8 of Law of Georgia on Normative Acts, which says “only the legislative act can define the terms and conditions for the implementation and protection of basic rights and freedoms, the use of legal responsibility and coercive measures”. The project concept, objectives, principles, action procedure, project participants, their rights and obligations, program’s mandatory conditions and category of offenses, for which the alternative measure of criminal prosecution is applied, are defined with the following statutory acts: Order №120 About the General Conditions of the Use of the Procedure for Deviating / Decreasing and Mediation Program for Juveniles and Agreement between the Parties issued by the Minister of Justice, on February 1, 2016; and Order №384 and its appendixes issued by the Director of Center of Crime Prevention of Ministry of Justice of Georgia, on November 3, 2016.

As a result of the research, the position that the alternative form of criminal prosecution, the Diversion/Diversion and Mediation Program is undoubtedly a great achievement in the liberal criminal policy, which still faces certain legislative problems, is fully approved.

Theoretical and practical importance of the dissertation thesis.

Theoretical and practical significance of the dissertation lies in possibility of using the theoretical conclusions after the scientific study of alternative forms of criminal prosecution. The results of the study provide the following theoretical definitions for better understanding: the equality of participants' rights of the Diversion/Diversion and Mediation Program, the problem of achieving the punishment goals in the conditions of restorative justice, the necessity of monitoring the discretionary rights for the protection of process participants’ right, public and private interests balance in the implementation of liberal criminal law policy, which will provide the possibility to understand correctly the Diversion/Diversion and Mediation Institute, as an alternative measure of criminal prosecution.

In my opinion, due to the importance, the theoretical and practical conclusions presented in the dissertation work will be considered as an initiation of bills. Some individual theoretical statutes may have influence

on court practice. The work can also be used for teaching the appropriate course.

Structure of the work. The work consists of the introduction, five chapters and twenty-seven subchapters.

In the first chapter of the dissertation work (“Implementation and Development of Diversion as the Alternative Measure of Criminal Prosecution in the Criminal Procedure”), there is reviewed and analyzed the pre-Diversion/Diversion and Mediation Program situation of the criminal law policy, the implementation of changes of criminal law policy, the causes and consequences of those changes. There are analyzed the main points, which conditioned the “zero tolerance” – transfer of strict criminal law policy into the liberal criminal law policy. Within these changes, the Diversion/Diversion and Mediation Institute was formed, and in the first chapter of the dissertation there are described the basis and development stages of this institute formation in criminal law process. There is given the conception, essence, goals and objectives of the Diversion/Diversion and Mediation Program. The sub-chapter describes the main principles of the Program, on which basis the program has been effectively implemented in the restorative justice.

In the second chapter of the dissertation work, there are given the criminal prosecution directions based on the expediency and law principles in the continental and Anglo-American law system countries (the continental law system countries – France, Germany, Belgium, Austria, Norway; Anglo-American law system countries – England, Scotland, the USA). Within the restorative justice, there are reviewed the alternative conceptions of criminal prosecution and its related “conditional refusal”. In the mentioned countries, there is analyzed the current conception of the Diversion/Diversion and Mediation Program of the Georgian legislation. In the presented chapter, there are detailed described the types of alternative measures of criminal prosecution established in those countries, the theory of their use, practical basis and appropriate procedures. The last sub-chapter of the second chapter includes the comparative analysis of alternative measures implementation of criminal prosecution in the continental and Anglo-American law system countries.

The third chapter of the dissertation work reviews the unrestricted, uncontrolled discretionary authority of a prosecutor in connection with criminal prosecution. In parallel to analyzing the issue of a prosecutor’s

discretionary authority, this chapter of the dissertation deals with the issue of public interest during the criminal prosecution implementation, which is used by a prosecutor to make a decision on not beginning, or termination of the criminal prosecution, in accordance with the alternative measure of criminal prosecution, therefore, in the use of an alternative measure of criminal prosecution. In the third chapter, there is given the concept of discretion, and there is reviewed the court practice about the prosecutor's discretionary authority in compliance with the alternative measures of criminal prosecution. In the mentioned chapter, there are analyzed the consequences of implementation of a prosecutor's unrestricted, uncontrolled discretionary authority, during the use of alternative measures of criminal prosecution in compliance with as in Georgian as in the continental and Anglo-American law system countries. The comparative analysis related to the specific issue is conducted. Based on the analysis of the mentioned consequences, the scientific problem is stated in the end of the dissertation, the conclusions and recommendations are presented.

In the fourth chapter of the dissertation work, there are reviewed and analyzed the legal regulation issues of an alternative measure of criminal prosecution, such as the Diversion/Diversion and Mediation Program. In this chapter, the participants of the Diversion/Diversion and Mediation Program and their authorities, the program use procedure, terms of agreement of parties, monitoring of agreement and the consequences of agreement execution of the Diversion/Diversion and Mediation Program. In the presented chapter, there is analyzed the practical use of an alternative measure of criminal prosecution based on the statistical data of 2010-2016. All the above-mentioned tasks are discussed in compliance with the juvenile justice specifications in the dissertation work.

In the fifth chapter of the dissertation work reviews the alternative measures of criminal prosecution, procedure rule of the Diversion Program, participants of diversion, their authorities and legal responsibilities by considering the legal juvenile specifics in accordance with the previous chapters. In this chapter, the comparative analysis is conducted by providing with the characteristics of the Diversion/Diversion and Mediation Program towards the juvenile and adults, based on which the common initials and differences are revealed. On the basis of common initials and differences, two more scientific problems are stated at the end of dissertation, the conclusions are formed and recommendations are presented. In the fifth chapter of the work, the criminal situation is analyzed related to the

alternative measures of criminal prosecution, which provides the effective use of common picture of the Diversion/Diversion and Mediation Program.

Conclusions and recommendations

The conducted researches have confirmed the correspondence of Georgian legislation to the basic international standards. However, there are several issues, which needs legislative regulation and further sophistication.

In result of conducted research, it is revealed that criminal process legislation of the leading countries of modern World nowadays are under changes and developing in direction of liberalization. Accordingly, the mankind is searching for new ways and rejects outdated and strict criminal policy. In criminal process “zero tolerance” was replaced by “restorative justice“. The mankind made decision that the goals of punishment, without criminal prosecution, are reached comparatively towards less severe category of criminals. Maximal restoration of sufferer’s right became priority. However, we don’t have to forget that the use of alternate ways of criminal prosecution is not possible in case the necessity of punishment is dictated by “social/public interest”.

In different countries of Europe they consider that, as severe the result of crime is so actual is the issue about using alternative way, mediation of criminal prosecution, not to victimize the sufferer for the second. The mention approach was seen in current criminal process in Georgia, when use of program of diversion/ diversion and mediation became allowed towards the crimes of sever category.

I consider that, in case to get rid of new victimization of sufferer it is not allowed to leave accused beyond criminal responsibility, whose activity caused severe results. Liberalization of legislation is acceptable and appreciated, however we don’t have to forget that our main goal is to reach goals of punishment. According to criminal code the number of severe crimes is too big, so accordingly if we lean on discreet authority of prosecutor and strictly mention in the law, that activity of diversion and mediation program spreads on all kinds of severe crimes, we will get the only result, the syndrome of impunity will appear in society and instead of liberal state we will get criminal society state.

The society must understand that use of alternative event of criminal persecution should not be understood as releasing from criminal persecution or punishment, the mentioned represents the decision by law enforcement

person, which is going to be followed by appropriate results and represents the same decision as court decision.

According to current criminal process code of Georgia, none of the victims or any other interested persons can't implement criminal prosecution, independently by prosecution side, especially according to Georgian criminal process code, victim doesn't represent the participant side of process any more. That's why differently from other countries, it is more responsible to make decisions in Georgia about rejection to start criminal prosecution. According to current legislation about rejection to start criminal prosecution, the prosecutor doesn't create written document, so appropriately the mentioned decision doesn't get grounded, according to criminal process code of Georgia the prosecutor creates written document, the resolution about termination of already started investigation or already started criminal prosecution. So there is accepted decision without written document about starting criminal prosecution, which is natural and logical, that it is not under appeal, but accused or interested person is not authorized to implement personal criminal prosecution according to current legislation.

Shunning a person from criminal responsibility is similar to process agreement institute. Shunned person pays cash sum, was imposed to useful work for public, to remunerate caused damage partially or fully and the case ends in shortest time. But under-age doesn't pay any amount for state budget during diversion and mediation, also caused damage by him, can be remunerated symbolically.

Adult is authorized to take part in diversion program, despite the fact if he/she was or wasn't subject of diversion. Under-age person can't take part in diversion program, if he once was diverted, also under-age can be subject of diversion in case he committed crime for the first time, but in case of adult defendants such conditions does not exist. Diversion of a person from criminal responsibility is similar to process agreement institute. The diverted person pays amount, becomes imposed to useful work for public, should remunerate caused damage partially or fully and the case ends in shortest time. But under-age doesn't pay any amount for state budget during diversion and mediation, also caused damage by him, can be remunerated symbolically.

According to criminal process code of Georgia, there is only one kind of legal prosecution – public criminal prosecution, which means that after committing a crime the prosecutor provides the defense of public interests on legal level, and caused damage towards private person (damaged) is

provided by damaged person through submitting civil claim, according to 992nd article of civil code of Georgia. Public interest is protected according to current legislation through criminal law, and private interest is protected by civil law. For restoring the right, guaranteed by 992nd article of Georgian civil code, particularly to require for remuneration of damage, caused by unlawful activity it is necessary to exist guilty verdict entered into legal force (approving standard), prequalification of which is the fact about caused damage. According to the mentioned approach and regulation, a question appears – is there any chance to require for remuneration of caused damage by unlawful activity, according to 992nd article of civil code, while using diversion institute, defined by current criminal process code of Georgia?! It is familiar for us, that according to criminal process code of Georgia, criminal prosecution towards specific person should not start, or should terminate if it is already started. It is also familiar that, remuneration of caused damage does not represent the necessary condition to use diversion institute, the practice shows up that agreement was concluded for 30% of diverted persons about diversion from criminal responsibility, in such way that they have not remunerated any loss for victim, also there is not any consent about agreement conclusion without remuneration. We are getting the only result, the victim gets unauthorized to require for damage remuneration on law level, because by conclusion diversion agreement, criminal prosecution doesn't start, and it becomes terminated by prosecutor's decision if started, appropriately we will not have verdict, entered into legal force, which is necessary approving standard in order to ask remuneration by civil litigation. Also, none of the norms regulate the issue, if diversion agreement is subject of enough proof, in order the victim to be able to require for loss remuneration. I consider, that the mentioned issue is a big law problem, which makes right of loss remuneration disappeared and the mentioned problem has to be solved on lawful level.

In result of scientific research the recommendation is about the next issues: in explanation of diversion institute, legal results of using diversion towards accused should be mentioned towards the rights of victim. Particularly: in explanation of starting criminal responsibility/ termination of criminal prosecution, non-existence of criminal records and next to other beneficial results for accused, a condition should be obviously mentioned that use of diversion institute does not release the accused person from remuneration towards victim by rule of law proceeding. The mentioned condition means in itself actual circumstance, that loss remuneration for victim is not going to become necessary and obligatory condition, it only stays the right of victim to appeal to the court for remuneration. The similar approach exists in case of conclusion dealing agreement towards accused person,

particularly: “during signing process agreement the prosecutor is obliged to warn the accused person about results of process agreement and to explain to him, that in case of signing process agreement, the court makes guilty verdict without proofs and researches, and signing process agreement doesn’t make accused person released from civil and other kinds of responsibility”. There are mentioned the rights of victim, for signing process agreement, in the 217th article of the code, particularly: “before signing process agreement, the prosecutor is obliged to consult and notify victim, about which the prosecutor establishes the protocol. While approving process agreement by the court, the victim is authorized to inform the court in written or oral form about the damage, which was caused in result of crime. The victim is not authorized to appeal process agreement. Process agreement doesn’t deprive the right from victim to file a suit. I consider, that similar approach should be established towards victim’s rights while using diversion and mediation program. By the mentioned condition, accused persons’ right will not get hardened to become the subjects of diversion without damage remuneration for victims and also the right of remuneration requiring by the victim will be safe and guaranteed on lawful level. If the mentioned condition will not be filled in appropriate articles, in criminal process, in orders of Minister of Justice or other normative acts, we will get absolute chaos and injustice, instead of justice, also the best results towards accused persons at the expense of infringed rights of victims.

I consider that generally, introduction and legalization of discretion principle by the mentioned way was conducted hastily in modern Georgian criminal process law, which was followed by gaps in practical use of law. During implementation criminal prosecution, granting such wide (actually unlimited) discretionary authority for prosecutor creates danger of subjectivism. Despite the fact that granting unlimited discretion to prosecutor in United States of America is a simple event, that American lawyers consider it as necessity, American experts still speak about dangers behind unlimited authority of a prosecutor.

It would be better if the basis of use of discretion would have been determined by law, which will exactly determine the basis of use of discretionary authority and it will importantly limit or actually exclude subjectivism. It is true that criminal process code takes into account such condition: “the party can appeal the court, to discuss diversion issue and if the court considers that it is possible to discuss diversion issue, despite the fact that a prosecutor didn’t use this chance, resulting his/her discretionary right he/she can return the case to prosecutor, to re-discuss the issue”,

however we can't say that enough control is implemented by the mentioned norm about prosecutor's discretion and use of diversion/mediation by him/her. I think that court control is necessary towards prosecutor about objective and lawful implementation of discretionary authority. The issue has to be regulated on lawful level and the party should be authorized to appeal discretionary decision, made by the prosecutor in the court, about use/non-use of diversion/mediation.

The discussed decision in the thesis reveals that it is necessary to form the decision made by the prosecutor in written form about not-starting or termination of started criminal prosecution by the diversion basis, as well as the case of prosecution termination by the other basis, defined by law. Written formed decision will give possibility to the participants of the process (including the victim), to implement court control on prosecutor's decision, by appealing the mentioned act at the court, for one time. The mentioned approach will guarantee the fundamental right, determined by the 1st part of 42nd article of constitution of Georgia, according to which: "everybody is authorized to address the court, in order to safe his/her rights and freedom".

Also the following issues have to be regulated on lawful level: under-age and adult accused persons should be given a chance to get rid of criminal responsibility and following results in case of the first crime. First of all, it is not allowed to grant adult accused person with more privileges of using the alternative actions, than under-age accused persons. The given standard minimum should be the same as well for under-age as adult accused persons. Diversion and mediation is the program, the goal of which is to give chance to the accused person to get rid of criminal responsibility, punishment, or prior conviction. One chance only takes part in the crime, committed for the first time. In view of that the legislator goes to concession in the fields of Criminal policy liberalization and uses the alternative way of punishment, it can't be faced as an incitement/provocation of crime. In case of use the diversion, the prosecutor doesn't start/or terminates already started criminal prosecution. According to the N181 order of Minister of Justice of Georgia, on 8th day of October, 2010: when making decision about starting criminal prosecution, the prosecutor should take into account the criminal past of a person. If he is convicted, or there is a reasonable doubt that he/she committed crime in the past. In case of repeated committed crime, the given basis are undoubtedly shown.

And finally, the current code which doesn't have "general part" is the puzzle for scientists in Georgian lawful space. The scientists opinion, about

satisfaction the determined standards for “code” of the under-ages’ code, is divided into two parts. However, under-age persons’ justice code, activated on the 1st day of January 216, should be estimated as a positive activity in Georgian lawful space, without taking into account its standard errors.

Before acceptance of justice code of under-age persons, Georgia has never had anything in this way to be proud on international asparagus. The innovation, made by Georgia is very interesting for the World and for region.

The Ministry of Justice of Georgia has given example to region by creation of the code, which is fitted on the interest of child and establishes the standard of approaching towards under-age persons, being in conflict; such standard, which civilized countries of the World already have.

ბიბლიოგრაფია

სახელმძღვანელოები და მონოგრაფიები

1. გაბრიჩიძე გ. „თანაზომიერების პრინციპი ევროპის გაერთიანების სამართლის ძირითადი უფლებებისა და თავისუფლებების სფეროში“ წიგნში: კორკელია. კ. „ადამიანის უფლებათა ევროპული სტანდარტები და მათი გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე“. თბილისი, 2006 წ.;
2. გვენეტაძე, ნ./კვაჭაძე, მ./წიკლაური-ლამიხი, ე./გაბუნია, მ. „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულება: განრიდება და მედიაცია“. თბილისი, 2012წ.;
3. გუცენკო. ჯ.ფ. , გოლოვკო. ლ.ვ, ფილიმონოვი. ბ.ა. „დასავლეთის სახელმწიფოთა სისხლის სამართლის პროცესი“. თბილისი, მერიდიანი, 2007წ.;
4. მეფარიშვილი გ. „სამართლის პუბლიცისტიკა“, თბილისი, უნივერსალი, 2014წ.;
5. „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი“. ავტორთა კოლექტივი, რედ. გიორგი გიორგაძე. 2015 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით, საქართველოს ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, თბილისი, მერიდიანი, 2015წ.;
6. „საქართველოს სისხლის სამართლის პროცესი, კერძო ნაწილი, მესამე გამოცემა“. ავტ. კოლექტივი, რედაქტორები: ჯ. გახოკიძე, მ. მამნიაშვილი, ი. გაბისონია, თბილისი, იურისტების სამყარო, 2015წ.;
7. სულამანიძე „დისკრეციული უფლებამოსილება“. თბილისი, სამოქალაქო ჩართულობის ცენტრი, 2015წ.;
8. ტურავა პ., წვეპლაძე ნ. „ზოგადი ადმინისტრაციული სამართალი“, თბილისი, 2010წ.;
9. ქურდაძე შ., ხუნაშვილი ნ. „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო სამართალი“, მეორე გამოცემა. თბილისი, მერიდიანი, 2015წ. გვ. 513
10. შალიკაშვილი მ. „კრიმინოლოგია“, მეორე გამოცემა. თბილისი, 2011წ.;

11. შალიკაშვილი მ. „არასრულწლოვანთა განრიდებისა და მედიაციის სისხლისსამართლებრივი, კრიმინოლოგიური და ფსიქოლოგიური ასპექტები“. თბილისი, 2013 წ.;
12. ცერცვაძე გ. „მედიაცია. დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა“. თბილისი, 2010 წ.;
13. Cohen C. La fonction des organes de poursuite en Justice répressive // Revue international de droit penal. 1963. N3-4;
14. Casorla F. La justice Pénale à l'èpreuve du concept de <restorative justice> // Revue pénitentiaire et de droit penal. 2000. N1;
15. Carbonier J. Rêflexions sur la mediation // La médiation: un mode alternatif de résolution des conflits. Zurich, 1992;
16. Community and neighbor mediation / Ed. M. Liebmann. London – Sidney, 1998;
17. Desdevises M. C. L évaluation des expériences de médiation entre délinquants et victimes: I 'exemple britannique // Revue de science criminelle et de droit penale compare. 1993. N1;
18. Diverting cases from the courts // The criminal law review. 1995. N6;
19. Eder-Rieder, M. A. Der Opferschutz, Schutz und Hilfe für Opfer einer Straftat in Österreich. Wien 1998;
20. Evans R. Challenging a Police caution using judicial review // The criminal law review. 1996. N2;
21. Evans R. Comparing young adult and juvenile cautioning in the metropolitan police district // The criminal law review. 1993. N8;
22. Evans R. Comparing young adult juvenile cautioning in the metropolitan police district.
23. Evans R. Evaluating young adult diversion shames in the metropolitan police district // The criminal law review. 1993 N7;
24. Gane C. Scotland // Criminal procedure systems in the European Community / Ed. C. Van Den Wyngert. London-Brussels-Dublin-Edinburg, 1993;
25. Haft, F., Gräfin von Schlieffen, K. (Hrsg.) Handbuch Mediation. 2. Auflage. München 2009;
26. Hoyano A, Hoyano L, Davis G, Goldies S. A Study of the impact of the revised Code for Crown Prosecutors // The criminal law review. 1997. N8;
27. Hungerford-Welch P. Criminal litigation and sentencing. London-Sidney, 1998;
28. Jesionek, U. Das Verbrechensopfer als Prozesspartei. In: 33. Ottensteiner Fortbildungsseminar aus Strafrecht und Kriminologie 21. bis 25. Februar 2005;

29. Journée sur la mediation et les alternatives aux poursuites // Revue de science criminelle et de droit penal compare. 1991. N4;
30. Kaspar, J. Wiedergutmachung und Mediation im Strafrecht. Münster 2004;
31. Keidelberg K.H., Fragen und Antworten Zum Jugendstrafrecht Laubenthal, Berlin, 2006;
32. Kiefl, W./Lamnek, S. Soziologie des Opfers. Theorie, Methode und Empirie der Viktimologie. München 1986;
33. Kilchling, M. Opferschutz und der Strafanspruch des Staates – Ein Widerspruch? In: NStZ (Neue Zeitschrift für Strafrecht) 2002; eidelberg, Fragen und Antworten Zum Jugendstrafrecht Laubenthal
34. Kuhn, A., u.a. „Tat-Sachen“ als Konflikt. Schriftenreihe der DBH. Bonn 1989;
35. Largier. J. La procedure penale. Paris, 1999;
36. Launay G. Murray P. Victim / offender groups // Mediation and criminal justice. Victims, offenders and community/ Ed. M. Wright, B. Galaway. London. 1989;
37. May R. The legal effects of a police caution // The criminal law review. 1997. N7;
38. Meechan K. The prosecutor fine // The criminal law review. 1992. N1;
39. Moody S. R. Tombs J. Plea negotiations in Scotland // The criminal law review. 1983. N5;
40. Moody S.R. Tombs J. Prosecution in the Public Interest. Edinburgh., 1982;
41. O' Doherty S. Compensation and young offenders // The criminal law review. 1997. N4;
42. Paasch, E. Jugendkriminalit t – ganzheitliche Ursachenanalyse und staatliche Reaktionsm glichkeiten. In: Kriminalistik 2001;
43. Peter Tochtermann, The German Mediation Act Alternative Dispute Resolution At The Crossroads, Published to Oxford Scholarship. 2012;
44. Pradel J. Procedure penal compare dans les systems moderns: 1998;
45. Pradel J. La c l rit  de la procedure p nale en droit compare // Revue internationale de droit penal. Vol. 66. 1995 N3-4;
46. R.v. Métropolitain police commissioner 1995. The Times. 1995. 24 May;
47. Reeves H. The victim support perspective // Mediation and criminal justice. Victims, offenders and community/ Ed. M. Wright, B. Galaway. London. 1989;
48. Spenser J.R. La c l rit  de la procédure p nale en Angleterre// Revue international de droit pénal. Vol. 66. 1995. N3-4;

49. Sheehan A.V. Criminal procedure in Scotland and France. Edinburgh, 1975;
50. Schneider, H.J. Kriminologie. Berlin/NewYork 1987;
51. Schafer, S. Victimology: The Victim and his Criminal. Reston/Virginia 1977;
52. Schmidt Bonafe, Global Trends in mediation and accreditation-the case of France, 2009;
53. Schneider, H.J. (Hrsg.) Das Verbrechenopfer in der Strafrechtspflege. Berlin 1982;
54. Schneider, H.J. Kriminologie für das 21. Jahrhundert. Münster 2001;
55. Schwind, H.-D. Kriminologie. Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. 18. Auflage. Heidelberg 2008;
56. Schneider, H.J. Die gegenwärtige Situation des Verbrechenopfers, Fortschritte und Probleme der Viktimologie-Forschung. In: ÖJZ (Österreichische Juristen-Zeitung) 1999;
57. Schriftenreihe des Bundesministeriums für Justiz 118. Wien/Graz 2005;
58. Sullivan, A., & Sheffrin, S. M. Economics: Principles in Action. 2002 New Jersey;
59. Tampe, E. Verbrechenopfer. Schutz, Beratung, Unterstützung. Weimar u.a. 1992;
60. Tombs J. Moody S. R. Alternatives to prosecution: The public interest redefined // The criminal law review. 1993. N5;
61. Vincent J., Guinchard S., Montagnier G., Varinard A. Institutions judiciaires. Organisation. Jurisdictions. Gens de justice. 6 èd. Paris. Dalloz, 2001;
62. Wetzels, P. U.A. Kriminalität im Leben alter Menschen. Stuttgart 1995;
63. Wright M. Victims, mediation and criminal justice // The criminal law review. 1995. N3;
64. Ring Forschungsgesellschaft. Band 2. Innsbruck/ Wien 2006;
65. Wetzels, P.U.A. Begleitung des Verbrechenopfers durch den Strafprozess, Viktimologie und Opferrechte, Schriftenreihe der, Victims, mediation and criminal justice // The criminal law review. 1995. N3;
66. Апарова Т.В. Суды и судебный процесс Великобритании. М., 1996;
67. Богдановская А.Ю. Закон в английском праве. М., 1987;
68. Головки Л.В. Альтернативы уголовному преследованию в современном праве. СПб.: Юридический центр Пресс, М., 2002;
69. Гражданское и торговое право капиталистических государств / Отв. Ред. Е.А. Васильева. М. 1992;

70. Лубенский А.И. Предварительное расследование по законодательству капиталистических государств. М., 1977;
71. Митгермайер К.Ю. Уголовное судопроизводство в Англии, Шотландии и Северной Америке. М., 1864;
72. Насырева Е.И. Посредничество в урегулировании правовых споров: опыт США // Государство и право. 1997. N5;
73. Наумов А.В. Основные концепции современного уголовного права. М., 1998;
74. Турышева Н.В. Примирительные процедуры и мировое соглашение в гражданском процессе зарубежных стран // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 11. Право. 1996. N3;
75. Уголовно-процессуальный кодекс Франции / Перевод Л.В. Головки. М., 2000. Г;
76. Шестаков Д.А. Понятие преступности в российской и германской критической криминологии // Правоведение. 1997. N3;
77. Шнайдер Г.Й. Криминология. М, 1994;

სამეცნიერო სტატიები

78. Bram Van Droogenbroeck: Victim Offender Mediation in Severe Crimes in Belgium. 2010. Internet pub <http://mereps.foresee.hu/en/segedoldalak/news/271/8635c8c55f/214/> (მომდებელია 2017 წლის 30 მაისს)
79. Christa Pelikan- On Restorative Justice. Institute for the Sociology of Law and Criminology, Vienna. 2005.: <http://restorativejustice.org/10fulltext/pelikan.html> <http://restorativejustice.org/10fulltext/pelikan-christa.-victim-offender-mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report.html>. (მომდებელია 2017 წლის 30 მაისს);
80. Pelikani Christa, The Results of Empirical Research into the Issue of Victim-offender Mediation in Domestic Violence Cases. Institute for the Sociology of Law and Criminology, Vienna. 2009. Internet publication <http://restorativejustice.org/10fulltext/pelikan-christa.-victim-offender-mediation-in-domestic-violence-cases-a-research-report.html>. (მომდებელია 2017 წლის 30 მაისს)
81. European Commission for Efficiency of Justice Commissions for the efficiency of Justice (CEPEJ) Working Group on Mediation (CEPEJ-GT-MED) the Quality of Penal Mediation in Europe by Julien Lhuiller, Lecturer in Law, University of Nancy (France) 2007. მის.: http://www.antoniocasella.eu/restorative/Lhuillier_22aug2007.pdf (მომდებელია 2017 წლის 30 მაისს) ;

82. Faget Jacques “Mediation and Domestic Violence” [A New French Journal](#) (2004) ინტ. მისამართი <https://champpenal.revues.org/84> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
83. Jens M. Scherpe and Bevan Marten, *Mediation in England and Wales: Regulation and Practice*, Oxford University Press. 2012. Published Online January 2013. <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0006> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
84. Jean-Pierre Bonafé-Schmitt, *Global Trends in mediation and accreditation-the case of France* (2009). *ADR Bulletin*: Vol. 11 : No. 3 , Article 3. ინტ. მისამართი: <http://epublications.bond.edu.au/adr/vol11/iss3/3> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს)
85. Kilchling, M. *Opfer werden – Opfer bleiben?* Würzburg 2008. www.hss.de/downloads/080306_RM_Kilchling.pdf (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
86. Klaus J.Hopt and Felix Steffek, *Mediation: Principles and Regulation in Comparative Perspective*, Oxford University Press. 2012. Published Online January 2013. <http://www.oxfordscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.001.0001/acprof-9780199653485> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
87. Klaus J.Hopt and Felix Steffek, *Mediation: Comparison of Laws, Regulatory Models, Fundamental Issues*, Oxford University Press. 2012. Publisher Online January 2013. <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0001> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
88. Markus Roth and David Gherdane, *Mediation in Austria: The European Pioneer in Mediation Law and Practice*, Oxford University Press. 2012. Published Online January 2013. <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0004> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
89. Nadja Alexander, *Harmonization and Diversity in the Private International Law of Mediation: The Rhythms of Regulatory Reform*, Oxford University Press. 2012. P 12. Published Online January 2013. <http://oxfordindex.oup.com/view/10.1093/acprof:oso/9780199653485.003.0002> (მომიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
90. Thomas Trenczek, “Victim-offender- Mediation” in *Germany ADR under the shadow of the Criminal Law*. *Bond Law Review* (2001).

ინტ.

მისამართი:

<http://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/bondrl13&div=19&id=&page=> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს).

სახელისუფლებლო და საერთაშორისო დოკუმენტები

91. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის გადაწყვეტილება საქმეზე N2/2/389;
92. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 26 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე N1/3/407;
93. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 06 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე N2/1/415;
94. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 04 მაისის განჩინება საქმეზე N1გ/622-17;

საკანონმდებლო აქტები

95. საქართველოს კონსტიტუცია (მიღებულია 24/08/1995 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ, დოკუმენტის N786), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
96. ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია (რომი, მიღებულია 1950 წლის 04 ნოემბერს, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1208370>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
97. გაეროს მინიმალური სტანდარტული წესები არასრულწლოვანთა მიმართ მართლმსაჯულების განხორციელების შესახებ, პეკინის წესები (მიღებულია 1985 წლის 29 ნოემბერს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ), http://www.moc.gov.ge/images/files/pdf/text_14182885782.pdf, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
98. გაეროს სახელმძღვანელო პრინციპები არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულთან დაკავშირებით (რიადის სახელმძღვანელო პრინციპები) (მიღებულია 1990 წლის 14 ნოემბერს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ), <http://edu.gba.ge/wp->

- [content/uploads/2016/02/JI-MASALA.pdf](#), (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
99. კონვენცია ბავშვის უფლებების შესახებ (მიღებულია 1989 წლის 20 ნოემბერს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მიერ), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1399901>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
100. საქართველოს კანონი, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი (მიღებულია 26/06/1997 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ, დოკუმენტის N786), <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
101. საქართველოს კანონი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 14/11/1997 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ, დოკუმენტის N1106); <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
102. საქართველოს კანონი, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი (მიღებულია 22/07/1999 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ, დოკუმენტის N2287); <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/16426>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
103. საქართველოს კანონი, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 09/10/2009 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ, დოკუმენტის N1772); <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90034>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
104. საქართველოს კანონი, არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი (მიღებულია 12/06/2015 წელს საქართველოს პარლამენტის მიერ, დოკუმენტის N3708-III); <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2877281>, (მოძიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
105. გერმანიის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 07/04/1987, ბუნდესტაგის, გერმანიის პარლამენტის მიერ), <https://www.gesetze-im->

- internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html, (მომიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
106. საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსი (მიღებულია 01/03/1994 საფრანგეთის რესპუბლიკის პარლამენტის მიერ) <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=14297> (მომიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
107. საფრანგეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 1/03/1994 საფრანგეთის რესპუბლიკის პარლამენტის მიერ) <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jsp?id=14295> (მომიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
108. ესპანეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 23/11/1995), <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, (მომიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
109. ბელგიის კანონი „ახალგაზრდობის დაცვის შესახებ“ (მიღებულია 2006 წელს), <http://www.protection-of-minors.eu/en/BE/overview.php>, (მომიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
110. ბელგიის კანონი "სისხლის სამართლის საქმეებზე მედიაციის შესახებ", (მიღებულია 10/02/1994 წელს), <http://www.nall.nl/tijdschrift/nall/2016/02/NALL-D-15-00005>, (მომიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
111. შოტლანდიის კანონი „სატრანსპორტო მოძრაობის წესების დამრღვევების შესახებ“ (*Road Traffic Offenders Act*), (მიღებულია 1988 წელს, გამოქვეყნებულია 1991 წელს), https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1991/40/pdfs/ukpga_1991004_0_en.pdf, (მომიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
112. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2016 წლის 01 თებერვლის ბრძანება N120; არასრულწლოვნის მიმართ განრიდების/განრიდებისა და მედიაციის პროგრამის გამოყენების წესისა და მხარეებს შორის გასაფორმებელი ხელშეკრულების ძირითადი პრობლემების დამტკიცების შესახებ, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/3176195>, (მომიებულია 2017 წლის 01 სექტემბერს);

113. საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 2010 წლის 08 ოქტომბრის ბრძანება N181, სისხლის სამართლის პოლიტიკის სახელმძღვანელო პრინციპების ზოგადი ნაწილის დამტკიცების შესახებ; <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1040547>, (მომდიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
114. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სსიპ დანაშაულის პრევენციის ცენტრის დირექტორის 2016 წლის 03 ნოემბრის ბრძანება N384, დოკუმენტის N16, <https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/2292225>, (მომდიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
115. ნორვეგიის იუსტიციის მინისტრის აქტი მედიაციის სამსახურის შესახებ (მიღებულია 15/03/1991 წელს), <https://www.global-regulation.com/translation/norway/5961973/law-on-national-mediation-treatment-%2528national-mediation-act%2529.html>, (მომდიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);
116. საფრანგეთის იუსტიციის მინ. 1996 წლის 10 აპრილის ბრძანება #96-305, საფრანგეთის სისხლის სამართლის საქმეებზე მედიატორებისთვის დაწესებული მოთხოვნების განსაზღვრის შესახებ; <http://ns1763.ca/oic/oic199604.html> (მომდიებულია 2017 წლის 23 ოქტომბერს);

ინტერნეტ წყაროები

117. ციხისაერთაშორისორეფორმა (PRI), ნულოვანი ტოლერანტობიდან ლიბერალიზაციისაკენ, პოლიტიკის, კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ანალიზი. თბილისი 2011წ., <https://www.penalreform.org/resource/ნულოვანი-ტოლერანტობიდან>, (მომდიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
118. საქართველოს მთავარი პროკურატურის ანგარიში 2012-2016 წლები (28/11/2016). <http://pog.gov.ge/res/docs/angarishi-2016.pdf> (მომდიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
119. საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ოფიციალური ინტერნეტ გვერდი, სტატია, არასრულწლოვანთა განრიდება 2012წ. <http://www.justice.gov.ge/Ministry/Index/279> (მომდიებულია 2017 წლის 30 მაისს);

120. განრიდების, განრიდებისადამედიაციისპროგრამის 2016 წლის 6 თვის პროკურატურის ანგარიში.http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report_2016_January-June.pdf (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
121. საქართველოს მთავარი პროკურატურის 2016 წლის ანგარიში, 28.11.2016 <http://pog.gov.ge/res/docs/angarishi-2016.pdf> , (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
122. 2003-2013 წლების სისხლის სამართლის საქმეთა სტატისტიკა. http://geostat.ge/?action=page&p_id=601&lang=geo (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
123. 2014 წელს განრიდების პროგრამებთან დაკავშირებული სტატისტიკური მონაცემები. <http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report%202014.pdf>, (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
124. 2015 წელს განრიდების პროგრამებთან დაკავშირებული სტატისტიკური მონაცემები. http://ganrideba.ge/res/files/52/Diversion%20Report_2015.pdf, (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
125. 2016 წელს განრიდების პროგრამებთან დაკავშირებული სტატისტიკური მონაცემები, <http://ganrideba.ge/?action=page&pid=52&lang=geo> (მოძიებულია 2017 წლის 30 მაისს);
126. ინტერვიუ ალექსანდრე ბარამიძესთან არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის შესახებ, 11.02.2015. <http://netgazeti.ge/law/38577/> (მოძიებულია 2017 წლის 03 სექტემბერს).

